

Forslag til buffersone for verdensarven Bergkunsten i Alta

Innholdsfortegnelse

1. Innledning.....	3
2. Kort om bergkunsten og oppsluttende verdier.....	4
3. Trusler og innvirkninger på verdensarven og oppsluttende verdier	5
3.1 Utsikt fra bergkunsten til fjorden og naturlige kommunikasjonslinjer	5
3.2 Siktlinjer mellom verdensarvområdene og fra verdensarvområdene til øvrige bergkunststeder....	5
3.3 Naturlige horisonter.....	5
3.4 Terrengets naturlige form.....	7
3.5 Vegetasjonen i fjordlandskapet.....	7
3.6 Kulturminner med oppsluttende verdier	8
3.7 Skadelige og skjemmende virkninger på verdensarven og øvrige bergkunstlokalteter.....	8
3.8 Press på verdensarvområdene og øvrige bergkunstlokalteter gjennom friluftaktivitet.....	9
4. Inndeling av buffersonen	9
5. Fjernsonen.....	10
5.1 Formål med fjernsonen.....	10
5.2 Forvaltning av fjernsonen.....	11
5.3 Siktlinjene i fjernsonen	11
6 Høysensitive nærsoner	12
6.1 Formål med de høysensitive nærsonene	12
6.2 Forvaltning av de høysensitive nærsonene.....	13
6.3 Høysensitiv nærsone rundt verdensarvområdet i Hjemmeluft/Jiepmaluokta	14
6.4 Høysensitiv nærsone rundt verdensarvområdet i Kåfjord.....	19
6.5 Høysensitiv nærsone rundt verdensarvområdet på Amtmannsnes.....	21
6.6 Høysensitiv nærsone rundt verdensarvlokalteten Storsteinen	24
6.7 Høysensitiv nærsone rundt verdensarvlokalteten og oppsluttende bergkunstlokalteter i Transfarelv.....	27
6.8 Høysensitiv nærsone rundt oppsluttende bergkunstlokalteter på Isnestofen/Langnesholmen .	29
6.9 Høysensitiv nærsone rundt oppsluttende bergkunstlokaltet på Kråknes	30
6.10 Høysensitiv nærsone rundt oppsluttende bergkunstlokaltet i Svartskog.....	31
6.11 Høysensitiv nærsone rundt oppsluttende bergkunstlokaltet i Tollevik.....	32
6.12 Høysensitive nærsoner rundt oppsluttende bergkunstlokalteter på Årøya.....	33
Litteratur & kilder:.....	35
Vedlegg: Tabeller - oppsluttende kulturminner	36
Vedlegg: Kart.....	38

1. Innledning

I henhold til UNESCOs retningslinjer for implementering av verdensarvkonvensjonen er forvaltningsmyndighetene i Norge forpliktet til å etablere buffersoner rundt verdensarven. Hensikten med buffersoner er å fange opp og forhindre trusler og uheldige virkninger på verdensarvens OUV1 og dens oppsluttende verdier. Med kravet om buffersoner understrekes det at også tiltak utenfor arealene som er innskrevet på verdensarvlisten kan gi virkninger på verdensarven, og at oppsluttende verdier som er viktige for verdensarven kan befinne seg utenfor de innskrevne arealene².

Den norske stat har satt som mål at Norges verdensarv skal utvikles som fyrtårn for den beste praksisen innen natur- og kulturminneforvaltning når det gjelder tilstand, forvaltning og formell beskyttelse (Meld. St. 35 (2012-2013)). Dette tilsier at vi skal ha høye og langsiktige ambisjoner og mål om ivaretagelsen av de innskrevne verdensarvområdene, OUV og de verdier som slutter opp om verdensarven. Potensielle virkninger på verdensarven og oppsluttende verdier bør identifiseres så tidlig som mulig i forvaltningen. En bufferson for verdensarven Bergkunsten i Alta er sentral for å ivareta hensynet til verdensarvens OUV og oppsluttende verdier i den framtidige utviklingen av verdensarvens omgivelser.

Dette dokumentet beskriver et forslag til buffersoner for bergkunsten i Alta. Forslaget er framstilt av Verdensarvsenter for Bergkunst - Alta Museum (VAM) i samarbeid med Alta kommune og i samråd med Riksantikvaren³ og Finnmark fylkeskommune. Dokumentet er ment som et hjelpemiddel, blant annet til bruk i arealplanlegging i Alta kommune, for å synliggjøre hvordan verdensarven og dens oppsluttende verdier bør ivaretas i arealer utenfor de innskrevne verdensarvområdene. Spesielt viktig er det at myndighetene innen areal- og kulturminneforvaltningen har oversikt over hvilke hensyn til verdensarven som skal følges opp innenfor buffersonen.

Gitt dokumentets formål er det relativt overfladisk når det gjelder beskrivelser av verdiene som skal ivaretas eller på å bygge forståelse for hva de betyr for verdensarven. Det er VAMs intensjoner å framstille en egen supplerende utredning som gjør dette i mer detalj som skal ferdigstilles i løpet av 2019.

Buffersoneforslaget inkluderer en rekke kartvedlegg. Alle avgrensninger av verdensarvområdene, bergkunst- og øvrige kulturminnelokaliteter, samt vedtaksfredete områder er gjengitt på kartet slik de forekommer i den nasjonale kulturminnedatabasen *Askeladden*. Avgrensningene av bergkunst- og de øvrige kulturminnelokalitetene inkluderer deres pålagte sikringssone i henhold til kulturminneloven § 6. Alle lokalitetsnavn og -numre som oppgis i tekst og kart referer til deres identitetsdata i *Askeladden*. Som regel er bergkunstlokaliteter referert til med lokalitetenes navn mens andre typer kulturminner er referert til med flersifret ID-nummer (se også tabeller i vedlegg).

I tillegg til bergkunsten er Alta kommune også hjem til deler av verdensarvkulturminnet Struves meridianbue med oppsluttende verdier. I likhet med bergkunsten vil det måtte etableres buffersoner og tas hensyn til verdiene tilknyttet Struves meridianbue i lokal arealplanlegging. Arbeidet med forvaltningsplan for Struves meridianbue har omfattet definering av oppsluttende verdier, som knytter seg til målepunktene av ulik type. Punktene og siktlinjene mellom dem vil utgjøre grunnlag for og hovedinnhold i buffersoner for Struve. Arbeidet med endelig formalisering av buffersonen gjenstår. Riksantikvaren har spilt inn til NVE arealer tilknyttet Struves meridianbue som bør ekskluderes fra vindkraftutbygging i sammenheng med utarbeiding av nasjonal ramme for vindkraft. Selv om en definering av buffersoner for Struves meridianbue i Alta ikke er igangsatt er det i den lokale arealplanleggingen viktig å være klar over at behovet er til stede og hva verdiene består av med deres geografiske omfang.

¹ Outstanding Universal Value.

² Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention, UNESCO World Heritage Centre.

³ Framstillingen av forslaget er gjort som bestillingsoppdrag for Riksantikvaren.

2. Kort om bergkunsten og oppsluttende verdier

Verdensarven Bergkunsten i Alta består av fem områder i den indre delen av fjorden, disse er Hjemmeluft/Jiepmaluokta, Amtmannsnes, Kåfjord, Storsteinen i Bossekop og Transfarelv (kart 1). Verdensarven omfatter både helleristninger og hellemalier, ristningene er imidlertid i klart flertall og det er kun verdensarvområdet i Transfarelv som inneholder hellemalier.

Hjemmeluft/Jiepmaluokta er det største verdensarvområdet både i areal og i antall bergkunstlokaliteter⁴ og figurer. Amtmannsnes er det neststørste verdensarvområdet i areal, deretter følger Kåfjord. Verdensarvområdene ved Storsteinen og i Transfarelv er betydelig mindre i størrelse, begge omfatter kun et enkelt kulturminne. Det må understrekes at alle verdensarvområdene har samme status når det gjelder oppfølging av UNESCO-konvensjonen, selv om det kun er Hjemmeluft/Jiepmaluokta som per i dag er særskilt tilrettelagt for publikumsbesøk.

Utenfor de innskrevne verdensarvområdene finner vi de oppsluttende verdiene til verdensarven. Med oppsluttende verdier menes attributter, områder og forhold i de fysiske omgivelsene som støtter opp om og underbygger verdensarvens verdier.

Etter at bergkunsten ble innskrevet på verdensarvlisten i 1985 er det oppdaget flere nye bergkunstlokaliteter i Alta (tabell 1 og kart 2). Alle bergkunstlokalitetene som er funnet etter innskrivningen er oppdaget utenfor de avgrensede arealene som er innskrevet som verdensarv og har derfor formelt ikke verdensarvstatus. Flere av bergkunstlokalitetene oppdaget etter innskrivningen ligger nær verdensarven i Transfarelv. Dermed er Transfarelv i realiteten et større sammenhengende bergkunstområde enn det som innskrevet som verdensarv. De øvrige er oppdaget ved Isnestofen, Kråknes, Svartskog, Tollevik og på Årøya. Det er kun lokalitetene ved Isnestofen og i Svartskog som består av helleristninger, alle de andre nye lokalitetene er hellemalier. Alle nevnte bergkunstlokaliteter er automatisk fredet, jf. kulturminneloven § 4.

Bergkunsten i Alta må forstås som et sammenhengende kollektiv av kulturminner uavhengig av verdensarvstatus. Bergkunstlokalitetene som er innskrevet som verdensarv må med andre ord ses i sammenheng med de øvrige bergkunstlokalitetene i Alta. Sammenhengene som finnes mellom bergkunststedene er helt nødvendige både for å forstå og fortelle den fullstendige fortellingen om Bergkunsten i Alta. Bergkunstlokalitetene uten verdensarvstatus utgjør derfor de mest sentrale oppsluttende verdiene til verdensarven i Alta.

På de aller fleste steder i Alta hvor det er oppdaget bergkunst opptrer den ikke alene. I nærområdene til bergkunstlokalitetene finnes også andre kulturminner fra steinalderen som sammen med bergkunsten utgjør lokale kulturmiljø. Andre steinalderkulturminner i verdensarvområdene og de øvrige bergkunstlokalitetenes nære omgivelser betraktes også som oppsluttende verdier til verdensarven (tabell 2). Bergkunstens lokale kulturmiljøer er godt bevart, samtidig som bevaringsgraden varierer noe fra område til område. Det er også først og fremst helheten ved de lokale kulturmiljøene som gjør at de har sterk oppsluttende verdi. Det at vi finner andre materielle spor fra menneskenes aktiviteter sammen med bergkunsten gjør at kulturmiljøene inneholder en mye bredere fortelling om menneskenes liv i steinalderen, deres tilpasninger til omgivelsene og bruk av landskapet enn det bergkunsten kan alene⁵.

Verken verdensarven, de øvrige bergkunstlokalitetene eller andre oppsluttende kulturminner kan forstås isolert fra landskapet de befinner seg i. En viktig del av bergkunsten i Altas verdi som verdensarv er at opplevelsen av bergkunsten, sammen med landskapet som omgir den, utgjør en helhet som er enestående. I Altafjordområdet er svært mye av det opprinnelige forhistoriske landskapet verdensarven ble til i fortsatt til stede. Særlig gjelder dette det langstrakte landskapet ut Altafjorden som er eksplisitt beskrevet i verdensarvens OUV-erklæring⁶. Dette landskapsbildet, lite påvirket av moderne aktivitet, har sentral oppsluttende verdi for verdensarven. Landskapets oppsluttende verdi kan inndeles i mer avgrensede trekk og attributter som utsikt, siktlinjer, horisonter, terreng og vegetasjon, disse beskrevet nærmere i neste kapittel.

⁴ Med *bergkunstlokaliteter* vises det til hvordan kulturminner registreres i den nasjonale databasen Askeladden. En lokalitet viser til et sammenhengende område med minst et, men ofte flere kulturminner.

⁵ Verdien av andre kulturminner nær bergkunsten i Hjemmeluft, Kåfjord og på Amtmannsnes ble også påpekt i nominasjonen av bergkunsten i Alta til verdensarvlisten.

⁶ Erklæringen kan leses her: <http://whc.unesco.org/en/list/352>.

I dette forslaget er det først og fremst opplevelsen av landskapet i de innskrevne verdensarvområdene som vektlegges. Fra bergkunstlokalitetene uten verdensarvstatus vil man som regel ha en annen opplevelse av landskapsrom som altså ikke anses å slutte opp om verdensarvens OUV.

3. Trusler og innvirkninger på verdensarven og oppsluttende verdier

3.1 Utsikt fra bergkunsten til fjorden og naturlige kommunikasjonslinjer

Bergkunsten i Alta, særlig helleristningene, har en sterk tilknytning til havet og fjordlandskapet. Da helleristningene ble laget lå de i strandsonen med åpent utsyn utover havet. Havet og fjorden var den mest sentrale kommunikasjonsveien i landskapet, samtidig utgjorde ressursene i havet en sentral del av livsgrunnlaget. Både bergkunsten og samfunnet som skapte den må forstås i sammenheng med fjorden som blant annet kommunikasjonsvei og ressurs. Det er sentralt for verdensarvens autenticitet at utsikten fra verdensarvområdene og øvrige bergkunstlokaliteter til fjordlandskapet bevares. Trusler mot utsiktsforholdene vil først og fremst være bygging/oppsetting av strukturer som sperrer for utsynet fra bergkunstlokalitetene. Vegetasjon vil også være en påvirkningsfaktor. Altafjorden har siden 2007 hatt status som nasjonal laksefjord, som medfører strenge restriksjoner og krav til etablering og drift av akvakulturanlegg⁷.

3.2 Siktlinjer mellom verdensarvområdene og fra verdensarvområdene til øvrige bergkunststeder

I forskningen vektlegges siktlinjer mellom kulturminner som meningsfulle relasjoner som er verdifulle for få forstå kulturminnenes forbindelser med hverandre. Med andre ord styrker de kulturminnenes kunnskapsverdi. For menneskene i steinalderen må bergkunstområdene i Alta ha hatt en særdeles sterk identitet som sentrale steder i landskapet de levde i. Der det finnes siktlinjer mellom verdensarvområdene og til andre bergkunststeder styrker det også verdensarvens opplevelsesverdi siden vi da kan se landskapet og samtidig innrede det med de samme stedsidentiteter som steinaldermenneskene så i det.

Siktlinjenes verdi er først og fremst i at det er mulig å se mellom bergkunstområdene mens det man ser langsetter linjene kan ha mindre betydning. Detaljer om de enkelte siktlinjene er beskrevet i kapitler 5 og 6. Trusler mot siktlinjene vil først og fremst være bygging/oppsetting av strukturer som sperrer for sikten mellom bergkunstlokalitetene. Vegetasjon er også en påvirkningsfaktor

Med siktlinjene legges det vekt på at det er mulig å identifisere områdene i landskapet hvor bergkunsten ligger, ikke at de konkrete bergflatene med ristninger og malerier i seg selv er mulige å identifisere. I noen tilfeller er siktlinjene i dag sperret av vegetasjonen på bergkunstlokalitetene. Dette er vegetasjon som i all hovedsak ikke var til stede da bergkunsten ble laget, i hvert fall når det gjelder helleristningene. Siktlinjer sperret av vegetasjon vil også være mulig å åpne. På grunn av vanskeligheten med å plassere hellemaleriene i tid er det en viss kronologisk usikkerhet med tanke på hvor relevante siktlinjer mellom hellemaleri- og helleristningssteder faktisk har vært. Det finnes også siktlinjer mellom bergkunststeder i Altafjorden som ikke er verdensarv, f.eks Isnestofte og Svartskog. Da disse ikke er forbundet til noen av verdensarvområdene er de ikke identifisert som oppsluttende verdi for verdensarven.

3.3 Naturlige horisonter

Horisontene i Altafjordlandskapet sett fra verdensarvområdene er en sentral del av, og ikke minst definerende for verdensarvens visuelle landskapsrom. Horisontene utgjør selve avgrensningen av det visuelle landskapsrommet slik vi opplever det fra verdensarven. Dersom horisontene brytes av moderne strukturer blir disse svært tydelige i omgivelsene og framstår som åpenbare fremmedelementer, sett i forhold til steinalderens kulturlandskap og verdensarvens opprinnelige landskapskontekst. På grunn av verdensarvområdenes størrelse og topografi, vil horisontlinjene man ser endre seg når man forflytter seg internt i verdensarvområdene. Aller mest skjer dette i Hjemmeluft/Jiepmaluokta, som har det største arealet av verdensarvområdene.

⁷ Se Forskrift om særskilte krav til akvakulturrelatert virksomhet i eller ved nasjonale laksevassdrag og nasjonale laksefjorder.

Eksempel på horisontlinjer sett fra Hjemmeluft, foto: Alta Museum, bearbejdet av Veslemøy Grindvik, Alta kommune.

Eksempel på nære horisontlinjer i Hjemmeluft, foto: Alta Museum.

Alle landskapsrygger som er synlig fra verdensarven danner potensielle horisontlinjer. De høyeste ryggene danner den tydeligste horisonten, da det er disse som danner silhuetter mot himmelen. En brytning av disse linjene vil som regel ha størst påvirkning på det visuelle landskapsbildet. På grunn av værforhold vil andre, lavereliggende rygger tidvis være de tydeligste horisontlinjene. I de riktige værforholdene kan også brudd på disse linjene ha stor virkning. Horisontlinjene som ligger nærmest

bergkunsten i landskapet, anses som mer sårbare. Dette fordi også mindre strukturer kan medføre tydelige brytninger.

3.4 Terrengets naturlige form

Terrenget og dets form er essensielt for ethvert landskap og er sentralt for hvordan vi opplever verdensarvens omgivelser. Jo mer intakt terrengets naturlige form forblir, desto mer autentisk er det i forhold til den opprinnelige landskapskonteksten bergkunsten ble til i. Hvorvidt et terrenginngrep er egnet til å endre landskapets karakter slik det oppleves fra verdensarvområdene avhenger av plassering, størrelse på inngrepet og avstanden til verdensarven. Der terrenginngrep forekommer nær bergkunstlokaliteter vil de også kunne ha en visuelt skjemmende virkning på lokaliteten, og dermed være ulovlig etter kulturminnelovens § 8 i seg selv. Særlig gjelder dette inngrep der masser fjernes gjennom sprengning eller gravning og etterlater tydelige skjæringer og sår i terrenget. Terrenginngrep er derfor også uheldig i de nærmeste omgivelsene til bergkunstlokaliteter uten verdensarvstatus, selv om inngrepene ikke er synlig fra verdensarvområdene.

3.5 Vegetasjonen i fjordlandskapet

Vegetasjonen er en vital del av landskapet som kan ha sterk innvirkning på hvordan vi opplever resten av omgivelsene. Vegetasjonsbildet har endret seg mye over tid, også i steinalderen. Dermed kan man vanskelig utpeke et bestemt vegetasjonsbilde som det mest autentiske med tanke på landskapet bergkunsten ble til i. Det som kan sies sikkert er at vegetasjonen var naturlig viltvoksende. Skogsvegetasjon var godt etablert i fjordlandskapet da bergkunsten ble laget og besto av blandingskog slik som de fleste verdensarvområdene bærer preg av i dag (Sjøgren & Damm 2018). I og med at jordbruk og husdyrhold ikke var en del av kulturlandskapet må vi regne med at den menneskelige påvirkningen på vegetasjonen var heller begrenset. Hvor tett vegetasjonen har vært og hvilke arter som har vært de mest dominerende har variert både fra sted til sted og over tid.

Eksempel på vegetasjon som skjerner mot nærliggende bebyggelse på Amtmannsnes, foto: Alta Museum.

Vegetasjonen nærmest verdensarven og øvrige bergkunstlokaliteter kan ha verdi ved at den har en skjermende effekt for ulike negative påvirkninger fra omgivelsene. Skogsvegetasjonen kan redusere den visuelle virkningen av bygg og andre moderne strukturer tett innpå verdensarven. Den kan også bidra til at støyforurensing oppleves som mindre gjennom skjerming mot støykilden. Vegetasjon kan også skjerme visuelt mot kunstige støyskjermer og lysforurensing. I de områdene hvor det er mye skogsvegetasjon gir det godt grunnlag for fugleliv, hvilket gjør at flere av bergkunstområdene i perioder preges av fuglesang som også kan være med og dempe opplevelsen av støy. På den andre siden kan vegetasjonen ha negative

effekter ved at bergkunstlokaliteter og oppsluttende kulturminner gror igjen og utsynet og siktlinjer sperres. Mindre innsyn til verdensarvområdene utenfra kan også redusere sannsynligheten for at ulovlig aktivitet oppdages mens den pågår. Nær bergkunsten er det derfor behov for å pleie skogsvegetasjon på en måte som balanserer mellom dens positive og negative effekter.

3.6 Kulturminner med oppsluttende verdier

Innenfor den foreslåtte buffersonen finnes det flere identifiserte kulturminner fra steinalderen med oppsluttende verdier. De aller viktigste av disse er bergkunstlokalitetene som er oppdaget utenfor de innskrevne verdensarvområdene. I tillegg til bergkunstlokaliteter som ikke er innskrevet som verdensarv inkluderes også kulturminner som i kraft av datering og geografiske plassering viser en sterk sammenheng med verdensarven og bergkunsten. Generelt bør det ikke gis dispensasjon fra den automatiske fredningen for inngrep i kulturminnene med identifiserte oppsluttende verdier. Unntak *kan* gjøres for forskningsformål jf. kulturminneloven §§ 8, 11.

3.7 Skadelige og skjemmende virkninger på verdensarven og øvrige bergkunstlokaliteter

Tiltak og aktivitet i omgivelsene kan i verste fall føre til direkte skader på verdensarven og oppsluttende bergkunstlokaliteter. Tiltak som medfører støt og vibrasjoner i grunnen, eksempelvis sprengning, kan innebære risiko for skader på bergkunstlokalitetene. Det finnes norske standarder med veiledende grenseverdier for å unngå skadelig virkning av vibrasjoner på byggverk. Uten nærmere utredning av profesjonelle på dette fagområdet er det imidlertid ikke mulig å si at de samme grenseverdiene er gyldige med tanke på å unngå skade på bergene hvor bergkunsten ligger.

Forurensing kan være direkte skadelig på bergkunsten og naturen som omgir den. Aller verst er utslipp og nedfall av kjemiske stoffer som medfører forvitring av bergflatene. Fra andre bergkunststeder i Norge er det kjent at utslipp fra industri har ført til oppblomstring av lav og algevekst på bergflatene. Forurensing som bidrar til å skade vegetasjonen i verdensarvområdene og ved de oppsluttende bergkunstlokalitetene vil også være svært uheldig. Forurensing i form av utslipp og nedfall kan være langtransportert fra utslippskilder utenfor bergkunstens umiddelbare nærhet. All synlig forurensing i bergkunstens nærmeste omgivelser er å betrakte som skjemmende selv om den ikke nødvendigvis har skadelige virkninger.

Opplevelsesverdien av verdensarven og de oppsluttende bergkunstlokalitetene kan også forringes av tiltak som har skjemmende virkninger. Ofte er det den visuelle effekten av et tiltak som oppfattes som skjemmende på kulturminner, men andre konsekvenser som sjenerende støy og lukt kan også ha sterk påvirkning på opplevelsen. I forvaltningen av verdensarven og dens opplevelsesverdi er man også nødt til å ivareta sanseintrykk utover det visuelle.

Bygg, anlegg, installasjoner og andre menneskeskaptede strukturer vil være visuelt skjemmende om de har en sterkt dominerende eller forstyrrende effekt på opplevelsen av verdensarvområdene og bergkunsten som følge av plassering, størrelse, form, materialbruk og farger.

Lysforurensing utgjør en særegen form for visuell påvirkning som er uønsket i verdensarvområdene og på de øvrige bergkunstlokalitetene. I steinalderen ble ikke bergkunststedene nødvendigvis brukt kun om våren og sommeren⁸. Høst og vintermørket er en sentral del av nordområdenes sesongmessige skiftninger og er også uløselig fra verdensarvområdenes stedlige og temporale identitet.

Innenfor verdensarvområdene og ved øvrige bergkunstlokaliteter er det først og fremst støy som er typisk for vår moderne tid som vil oppleves som forstyrrende på opplevelsen. Det vil si støy fra motorisert trafikk, maskiner, tekniske installasjoner, industriell virksomhet og lignende. Selv om det allerede finnes merkbare støykilder ved verdensarven vil det være uheldig å åpne for ytterligere støykilder. Ideelt sett bør man heller jobbe langsiktig for å redusere virkningen av de støykildene som er. Støyvirkningen av

⁸ Som bergkunstforskeren Jan Magne Gjerde har påpekt vil de kystnære helleristingene og bergflatene de ligger på ha vært tilgjengelig året rundt så lenge de lå i fjæresonen, og at det heller ikke er noen grunn til å anta at helleristningsstedene ikke ble oppsøkt gjennom hele året (2010).

biltrafikk kan bli mindre på lengre sikt dersom at man lykkes med nasjonale mål om utfasing av bensin- og dieslbiler⁹.

For å unngå støyforurensing bør alle verdensarvområder¹⁰ og oppsluttende bergkunstlokaliteter bevares som *stille områder* i henhold til kategoriene og støygrensene i klima- og miljødepartementets retningslinje for behandling av støy i arealplanlegging (T-1442/2016). I henhold til de nasjonale ambisjoner for norsk verdensarvforvaltning som *fjrtårn for beste praksis* foreslår vi at verdensarvområdene gis støygrenser tilsvarende et nivå strengere enn de områdekategorier de normalt faller inn under i retningslinjen.

3.8 Press på verdensarvområdene og øvrige bergkunstlokaliteter gjennom friluftaktivitet

En særskilt utfordring i bevaringen av verdensarvområdene og de øvrige bergkunstlokalitetene er ukontrollert ferdsel og bruk av områdene for friluftaktiviteter. I verste fall kan mangel på aktsomhet medføre uopprettelige skader på verdensarven, oppsluttende bergkunstlokaliteter og kulturminner. Videre vil stor aktivitet kunne medføre skader og slitasje på omgivelsene som kan være skjemmende. Økning av ferdsel og friluftaktivitet i verdensarvområdene og ved de øvrige bergkunstlokalitetene vil kunne følge av flere boliger i næromgivelsene og tiltak som bidrar til å lede mennesker inn i områdene. Hvor stor belastning det enkelte område tåler vil også være et spørsmål om hvordan det eventuelt er tilrettelagt. Det er nødvendig med kontinuerlig dialog mellom kulturminnemyndighetene og Alta kommune om press på verdensarvområdene og øvrige bergkunstlokaliteter gjennom friluftaktivitet¹¹.

4. Inndeling av buffersonen

For å skille på nær- og fjernvirkninger på verdensarven og de oppsluttende verdiene, deles buffersonen inn i to ulike nivåer. Generelt øker sannsynligheten for at tiltak medfører uønskede virkninger på verdensarvområdene og øvrige bergkunstlokaliteter jo nærmere bergkunsten de finner sted. I de aller nærmeste omgivelsene kan det være risiko for uønskede virkninger også i tilknytning til mindre tiltak. Det vil si enkelttiltak som er i tråd med gjeldende kommuneplan eller reguleringsplaner. Ettersom avstanden til verdensarven og bergkunsten øker blir virkningene av mindre tiltak ofte raskt ubetydelig. Ved å dele buffersonen i to nivåer synliggjøres det at det er ulike behov for oppmerksomhet rettet mot planlagte tiltak i forhold til nærheten til bergkunsten.

Størsteparten av buffersonen, betegnet som *fjernsonen*, er hovedsakelig rettet mot det vidstrakte visuelle landskapets betydning for verdensarven. Identifisering av trusler og behov for hensyn innenfor disse delene av buffersonen skal i stor grad kunne ivaretas på arealplanleggingsnivå.

Aller nærmest de innskrevne verdensarvområdene og øvrige bergkunstlokaliteter foreslås det *høysensitive nærsoner*. Det er innenfor nærsonene at det er størst risiko for påvirkning på verdensarvområdene og øvrige bergkunstlokaliteter fra tiltak og aktivitet i omgivelsene. I de høysensitive nærsonene er det derfor også behov for oppmerksomhet mot tiltak og aktivitet på et lavere nivå enn i arealplanleggingen.

Det er i nærsonene vi har de lokale kulturmiljøene hvor andre kulturminner fra steinalderen finnes sammen med bergkunsten som en større helhet. I likhet med verdensarvområdene inngår også bergkunstlokalitetene uten verdensarvstatus i større helhetlige lokale kulturmiljø. De lokale kulturmiljøene rundt de oppsluttende bergkunstlokalitetene er i stor grad godt bevart. På Kråknes og i Svartskog må kulturmiljøet som omgir bergkunsten sies å være særdeles godt bevart. Lokalitetenes oppsluttende verdi for verdensarven er størst så lenge det lokale kulturmiljøet er bevart som en helhet. Det er derfor også nødvendig med høysensitive nærsoner som omgir bergkunstlokalitetene uten verdensarvstatus.

⁹ I Nasjonal transportplan (Meld. St. 33 2017-2018) er det fastsatt mål om at alle nye biler i Norge i 2025 skal være utslippsfrie.

¹⁰ Storsteinen er her et unntak (se kapittel 6.7).

¹¹ Bergkunsten i Alta har et faglig samarbeidsorgan for de ulike forvaltningsmyndigheter kjent som *Forvaltningsgruppen*. Gruppen er et naturlig sted for dialog om alle former for påvirkningsfaktorer.

De oppsluttende bergkunstlokalitetene i Svartskog og på Årøya ligger utenfor det visuelle landskapsrommet som oppleves fra verdensarvområdene. Disse omfattes dermed ikke av fjernsonen men er foreslått med lokale høysensitive nærsoner for å ivareta lokalitetene sammen med sine lokale kulturmiljø.

5. Fjernsonen

Fjernsonen (kart 3.1 - 3.3) representerer det totale visuelle landskapet som omgir verdensarven. På grunn av Altafjordens naturlige topografi er denne sonen svært langstrakt. Avgrensningen av fjernsonen er gjort på bakgrunn av digitale synsfeltanalyser gjennomført med GIS-verktøy. Synsfeltanalysene tar imidlertid ikke hensyn til lokale og variable faktorer som bygninger og vegetasjonsforhold. Det faktisk synlige landskapet kan dermed være noe mindre enn det fjernsonen indikerer.

Fjernsonen og det visuelle landskapet dekker ikke et fullstendig sammenhengende areal. Dette er en konsekvens av den naturlige topografien i Alta kommune. Det er først og fremst i fjellområder langt unna verdensarven at de synlige arealene forekommer mer stykkevis og delt. Disse fjellområdene henger sammen med de aller fjerneste horisontlinjene.

Flere av de oppsluttende kulturminnene er kun omfattet av fjernsonen (se tabell 2 i vedlegg). Dette er steinalderkulturminner som ikke ligger så tett på verdensarven eller de øvrige bergkunstlokalitetene til at de inngår i opplevelsen av bergkunstens nærmeste kulturmiljø. Samtidig er de nær nok til at de beriker vår forståelse av bergkunststedene.

5.1 Formål med fjernsonen

Hensikten med fjernsonen er å fange opp større tiltak som kan komme til å påvirke landskapets verdi for opplevelsen av verdensarven. Innenfor fjernsonen skal målet være å:

- Unngå større tiltak som sperrer for utsikten fra bergkunstlokalitetene til fjorden og naturlige kommunikasjonslinjer.
- Unngå større tiltak som sperrer for de identifiserte siktlinjene mellom verdensarvområdene og mellom verdensarven og øvrige bergkunststeder (se kapittel 5.3).
- Unngå eller minimalisere virkningen av større tiltak som bryter naturlige horisonter sett fra verdensarven.
- Unngå eller minimalisere synlige terrenginngrep som endrer landskapets karakter sett fra verdensarvområdene.
- Unngå eller minimalisere virkningen av større tiltak som fører til et unaturlig vegetasjonsbilde i fjernsonen sett fra verdensarvområdene.

Samtidig må man også være oppmerksom på eventuell risiko for direkte skadelige eller skjemmende konsekvenser av større tiltak nær verdensarvområdene og de høysensitive nærsoneene. Jo nærmere verdensarvområdene og nærsoneene planområdene kommer må man fokusere på å:

- Unngå tiltak som medfører inngrep i oppsluttende kulturminner.
- Unngå tiltak som medfører skader på verdensarven, øvrige bergkunstlokaliteter og oppsluttende kulturminner.
- Unngå tiltak som virker skjemmende på verdensarven, øvrige bergkunstlokaliteter og oppsluttende kulturminner.
 - Dette inkluderer tiltak som virker visuelt skjemmende; medfører sjenerende og vedvarende støy; medfører unaturlig og vedvarende lukt; medfører lysforurensing.
- Unngå større tiltak som medfører økt ferdsel og friluftaktivitet ved verdensarven og øvrige bergkunstlokaliteter som overgår områdenes tålegrenser for belastning.

5.2 Forvaltning av fjernsonen

Fjernsonen forvaltes gjennom ordinær arealplanlegging i henhold til plan- og bygningsloven. Forvaltningsmyndighetene og deres roller er som i forvaltningen av verdensarven generelt og er beskrevet i forvaltningsplanen for Bergkunsten i Alta.

- Innenfor fjernsonen skal forvaltningsmyndighetene i arealplanleggingen identifisere og vurdere virkningene av større tiltak på verdensarven og på landskapet sett fra verdensarvområdene.
 - Virkningene av nye arealplaner skal vurderes i lys av tidligere gjennomførte arealplaner. Slik at det er summen av virkninger på verdensarvverdiene fra både nye og gjennomførte arealplaner som vurderes.
- Der hvor planområder kommer nært innpå verdensarvområdene og de høysensitive nærsone skal det også vurderes om tiltakene medfører risiko for skader eller kan virke skjemmende på verdensarven og øvrige bergkunstlokalteter.
 - Risiko skal vurderes med tanke på: støt og vibrasjoner i grunnen; forurensing; visuell effekt; støy; lukt.
 - Risiko for lysforurensning på verdensarvområdene og øvrige bergkunstlokalteter skal vurderes ved større lyssettingstiltak. Eksempler på tiltak som kan være problematiske: belysning av trafikkanlegg, belysning av idrettsanlegg, høye lysmaster etc.
- Arealplaner skal tilpasses slik at identifiserte negative virkninger på verdensarven og dens oppsluttende verdier unngås eller minimaliseres.

5.3 Siktlinjene i fjernsonen

Siktlinjene mellom verdensarvområdene og fra verdensarven til andre bergkunststeder strekker seg over store avstander gjennom fjernsonen. Størsteparten av arealene siktlinjene passerer over er hav hvor det i dag er liten risiko for at det skal planlegges permanente strukturer som er egnet til å sperre for siktlinjene. Enkelte steder i fjernsonen løper siktlinjene også over landarealer, planlegging av tiltak her kan medføre risiko for at siktlinjene sperres. Alle siktlinjene har i fjernsonen en viss høyde over havet som er avgjørende for hvorvidt et tiltak kan komme til å sperre for siktlinjen. Denne høyden kan variere ganske mye, også for den enkelte siktlinje, ettersom hvilke bergkunstlokalteter den er tilknyttet. For eksempel er siktlinjen fra Hjemmeluft/Jiepmaluokta mot Isnestofen aktuell ved alle bergkunstlokalteter i Hjemmeluft/Jiepmaluokta som har en markhøyde fra 8 opp til 26 meter over havet. Risiko for sperring av siktlinjer bør bestemmes særskilt i behandlingen av den konkrete sak i forhold til hvilke siktlinjer som berøres.

- *Hjemmeluft/Jiepmaluokta-Kåfjord* (kart 4.1):
Av landarealer løper siktlinjen delvis over Auskarnes, samt over Kvitberget like øst for nærsone i Kåfjord (kapittel 6.4). Auskarneset er vernet etter naturmangfoldsloven, hvilket forhindrer tiltak som kan påvirke siktlinjen¹². På Kvitberget vil siktlinjen kunne påvirkes dersom området sør for Auskarnesveien skulle bygges ut.
- *Hjemmeluft/Jiepmaluokta-Storsteinen* (kart 4.2):
Dette er den siktlinjen som i størst grad løper over landarealer, det vil si over en liten del av Apanes og et lengre parti gjennom Bossekop langsetter Strandveien. I dag er det der siktlinjen løper over selve Strandveien og nord for denne at siktlinjen fremstår som intakt. Siktlinjens laveste endepunkt har en høyde på 19 meter over havet og vil ikke kunne sperres av strukturer om de ikke bryter denne koten. I og med at ingenting av Storsteinens opprinnelige nærmiljø er intakt (se kapittel 6.6) er det også viktigere å ivareta verdensarvkulturminnets relasjoner til det vidstrakte landskapet og andre bergkunststeder.
- *Hjemmeluft/Jiepmaluokta-Isnestofen* (kart 4.3):
I fjernsonen løper siktlinjen utelukkende over havarealer.
- *Hjemmeluft/Jiepmaluokta-Kråknes* (4.5):
I fjernsonen løper siktlinjen mer eller mindre i sin helhet over havarealer.
- *Hjemmeluft/Jiepmaluokta-Tollevik* (kart 4.4):
Mindre deler av siktlinjen løper over landarealer i fjernsonen, dette gjelder nordvestlige deler av Bossekopberget og Tollevika. Mesteparten av disse landarealene i Tollevika inngår i fredningsområdet for Komsa som forhindrer tiltak som vil kunne påvirke siktlinjen. Der hvor

¹² Se Forskrift om Auskarnes landskapsvernområde for detaljer.

siktlinjen løper over Bossekopberget vil siktlinjen potensielt kunne brytes av strukturer i en høyde på over 25 moh. Nåværende reguleringsplaner ved Bossekopberget tilsier ikke at det kan bygges slik at siktlinjen brytes.

- *Amtmannsnes-Transfarelv* (kart 4.6):
I fjernsonen løper siktlinjen i all hovedsak over havarealer. I Transfarelv passerer siktlinjen over land og E6 like vest for nærsonen.
- *Amtmannsnes-Kråknes* (kart 4.5):
I fjernsonen løper siktlinjen utelukkende over havarealer.
- *Storsteinen-Kråknes* (kart 4.5):
I fjernsonen løper siktlinjen over boligområder i Bossekopveien og Malmveien, samt industriområdet ved Bossekopberget.
- *Transfarelv-Kråknes* (kart 4.5):
I fjernsonen løper siktlinjen i all hovedsak over havarealer. I Transfarelv passerer siktlinjen over land og E6 like vest for nærsonen.

6 Høysensitive nærsoner

Jo nærmere verdensarven og de øvrige bergkunstlokalitetene en kommer, jo større sannsynlighet er det for at relativt små tiltak kan medføre negative virkninger. Nærheten til verdensarven og bergkunsten og de omliggende lokale kulturmiljøene tilsier at man innenfor de høysensitive nærsonene må utvise ekstra varsomhet i forvaltningen av disse arealene. De høysensitive nærsonene er hovedsakelig avgrenset ut fra en vurdering av på hvilken avstand mindre tiltak vil kunne ha en visuelt skjemmende virkning på verdensarvområdene og øvrige bergkunstlokaliteter. Det fremste unntaket fra dette er Hjemmeluft (se kapittel 6.3).

6.1 Formål med de høysensitive nærsonene

Hensikten med de høysensitive nærsonene er å fange opp og unngå negative virkninger av tiltak i de nærmeste omgivelsene rundt verdensarven, de øvrige bergkunstlokalitetene og deres lokale kulturmiljø. Det er et sentralt formål med nærsonene at de lokale kulturmiljøene som bergkunsten inngår i ivaretas i sin helhet. Innenfor samtlige av nærsonene bør man generelt ha som mål å:

- Unngå tiltak som sperrer for utsikten fra bergkunstlokalitetene til fjorden og naturlige kommunikasjonslinjer.
- Unngå tiltak som sperrer for de identifiserte siktlinjene mellom verdensarvområdene og mellom verdensarven og øvrige bergkunststeder.
- Unngå tiltak som bryter naturlige horisonter sett fra verdensarven.
- Unngå synlige, skjemmende terrenginngrep sett fra verdensarvområdene og i nærområdene rundt de øvrige bergkunstlokaliteter.
- Unngå tiltak som fører til et unaturlig vegetasjonsbilde i nærsonene.
- Unngå tiltak som medfører inngrep i oppsluttende kulturminner.
- Unngå tiltak som medfører skader på verdensarven, øvrige bergkunstlokaliteter og oppsluttende kulturminner.
- Unngå tiltak som virker skjemmende på verdensarven, øvrige bergkunstlokaliteter og oppsluttende kulturminner.
 - Dette inkluderer tiltak som virker visuelt skjemmende, og som medfører sjenerende og vedvarende støy, unaturlig og vedvarende lukt, eller lysforurensing.
- Unngå tiltak som medfører økt ferdsel og friluftaktivitet ved verdensarven og øvrige bergkunstlokaliteter som overgår områdenes tålegrenser for belastning.

Situasjonen rundt verdensarvområdene og øvrige bergkunstlokaliteter varierer relativt mye med tanke på nærhet til utbygde arealer og hvilke typer arealformål omgivelsene er regulert til per i dag. Dermed vil også sannsynligheten for at det skal kunne komme tiltak innenfor de høysensitive nærsonene variere tilsvarende.

Verdensarvlokaliteten Storsteinen skiller seg ut fra de andre verdensarvområdene og bergkunstlokalitetene ved at steinblokkens nærmeste omgivelser allerede var utbygd da bergkunsten i

Alta ble oppdaget. Flere av de overnevnte målsetningene er dermed mindre relevant i nærsoneen rundt Storsteinen da det allerede er lite igjen av lokalitetens opprinnelige omgivelser og kontekst.

6.2 Forvaltning av de høysensitive nærsoneene

I første rekke forvaltes også de høysensitive nærsoneene gjennom arealplanleggingen. Potensielt kan det innenfor nærsoneene gjennomføres mindre søknadspliktige tiltak med direkte hjemmel i kommuneplan. I slike tilfeller er det viktig at kulturmyndighetene involveres for å unngå uønskede nærvirkninger. Helt inntil verdensarvområdene og øvrige bergkunstlokaliteter og kulturminner med oppsluttende verdi kan også tiltak som ikke er søknadspliktig og gjenstand for saksbehandling etter plan- og bygningsloven vise seg å ha negative virkninger. Sikring mot denne type trusler må i stor grad gjøres gjennom god informasjon og kommunikasjon med naboer, lokalbefolkning og publikum generelt.

For å ivareta målene forutsettes det at følgende hensyn tas innenfor de høysensitive nærsoneene:

- Søknadspliktige tiltak etter plan- og bygningslovens § 20-1 som kan gjennomføres med direkte hjemmel i kommuneplan skal forelegges kulturminnemyndighetene for uttalelse.
- Arealer avsatt til LNFR-formål skal ikke omreguleres til andre formål. Dette for å redusere muligheten for tiltak som kan medføre negative nærvirkninger.
- Alle bygg og andre menneskeskaptede strukturer som vil sperre for utsyn og siktlinjer eller bryte med horisontene sett fra verdensarven er uønsket innenfor de høysensitive nærsoneene.
- På grunn av nærheten til bergkunsten må terrenginngrep som utgangspunkt anses som uønsket innenfor de høysensitive nærsoneene, da de vil kunne ha svært stor innvirkning på landskapsopplevelsen sett fra bergkunsten. De kan også regnes som skjemmende på verdensarvområdene og bergkunstlokalitetene i seg selv.
- Pleie av skogsvegetasjon innenfor nærsoneene bør gjøres på en måte som balanserer mellom dens positive og negative effekter (se kapittel 3.5) og samtidig bevarer et naturlig preg.
- Beplantningstiltak innenfor nærsoneene kan bare gjøres med stedegne arter og skal utføres i samråd med kulturminnemyndighetene. Svartelistede og fremmede plantearter med høy spredningsfare må unngås i nærsoneene.
 - For å sikre nærsoneene mot spredning av fremmed vegetasjon kan det være nødvendig å utvide tilsynsrutinene til å inkludere tilgrensende areal, og eventuelt gjennomføre artsregistreringer.
- Tiltak som medfører støt og vibrasjoner i grunnen kan ikke gjennomføres i nærsoneene uten en forutgående risikovurdering. Hvorvidt slik risiko for skader på bergkunsten er til stede skal vurderes av de rette myndigheter. Om nødvendig skal det innhentes spesialkompetanse for å vurdere det enkelte tiltak.
- Tiltak som medfører risiko for skadelig eller skjemmende forurensning i verdensarvområdene og ved de oppsluttende bergkunstlokalitetene bør ikke gjennomføres i nærsoneene. Hvorvidt slik risiko er til stede skal vurderes fra sak til sak av de rette myndigheter. Om nødvendig skal det innhentes spesialkompetanse for å vurdere det enkelte tiltak.
- Droneflygning kan ikke gjennomføres i nærsoneene uten avtale med kulturminnemyndighetene.
- Nærsoneene bør betraktes som *stille områder* i arealplanleggingen, med definerte støygrenser i henhold til de definerte kategoriene i Klima- og miljødepartementets retningslinje for behandling av støy i arealplanlegging (T-1442/2016).
- Risiko for støy skal vurderes fra sak til sak av de rette myndigheter. Om nødvendig skal det innhentes spesialkompetanse for å vurdere det enkelte tiltak.
- Risiko for sjenerende lukt skal vurderes fra sak til sak av de rette myndigheter. Om nødvendig skal det innhentes spesialkompetanse for å vurdere det enkelte tiltak.
- Risiko for lysforurensning på verdensarvområdene og øvrige bergkunstlokaliteter skal vurderes ved større lyssettingstiltak. Eksempler på tiltak som kan være problematiske: belysning av trafikkanlegg, belysning av idrettsanlegg, høye lysmaster etc.
 - Generelt bør styrke og vinkel på belysning nær verdensarvområdet være tilpasset slik at det opplyste området i det horisontale planet ikke overskrider verdensarvområders og øvrige bergkunstlokaliteters yttergrense.
- Områdenes tålegrenser for ferdsel og friluftaktivitet skal vurderes i framtidig planlegging av nye boligområder, avsetting av områder for fortetting, samferdselstiltak og utvikling generelt innenfor og rundt nærsoneene.

Spesielt lokale forhold med tanke på de ulike truslene og hensyn som bør tas innenfor de enkelte høysensitive nærsoner er beskrevet nedenfor.

6.3 Høysensitiv nærsoner rundt verdensarvområdet i Hjemmeluft/Jiepmaluokta

Verdensarvområdet i Hjemmeluft/Jiepmaluokta har en særstilling i bergkunsten i Alta. Det er det største av alle verdensarvområdene, ikke bare geografisk men også i antall registrerte bergkunstlokaliteter, bergkunstfelt¹³ og figurer. I tillegg er Hjemmeluft det eneste av verdensarvområdene hvor det finnes helleristninger fra alle de identifiserte tidsperioder/faser som helleristningene er inndelt i.

Gitt verdensarvområdets særstilling er det ansett som nødvendig med en større nærsoner (kart 5) rundt Hjemmeluft/Jiepmaluokta enn kun de arealer hvor mindre tiltak kan virke skjemmende. Særlig gjelder dette i områdene sør for Alta Museum og vest for verdensarvområdet som fortsatt er mindre preget av nyere tids utbygging enn mot øst. Store deler av arealene i nærsonen ble påpekt som viktige for det visuelle miljøet rundt verdensarvområdet og som derfor må skjermes for uønskete inngrep av *Hjemmeluftutvalget*¹⁴ i 1994. De vestligste delene av nærsonen er også av betydning for verdensarvområdet i Kåfjord da de er svært synlige fra verdensarven i Kåfjord.

Verdensarvområdet i Hjemmeluft/Jiepmaluokta er vedtaksfredet etter kulturminnelovens § 19, inngrep innenfor verdensarvområdet er dermed ulovlig med mindre det er gitt dispensasjon fra områdefredningen fra rette myndighet. Sannsynligheten er derfor liten for at det vil bli planlagt tiltak innenfor fredningsområdet som vil true verdensarven eller oppsluttende verdier.

I nærsonen ligger det eksisterende boligområder og veianlegg i direkte kontakt med verdensarvområdet langsetter dets geografiske grense nærmest i sin helhet. De identifiserte bergkunstlokalitetene og oppsluttende kulturminner innenfor området ligger også til dels svært nær inntil den samme grensen. Enkelte boligeiendommer ligger helt eller delvis innenfor fredningsgrensen og verdensarvområdet. På grunn av denne nærkontakten kan verdensarvområdet, bergkunsten og oppsluttende kulturminner innenfor området være svært sårbar for virkninger fra nye tiltak, endringer og utvikling i den høysensitive nærsonen.

Utsikt til fjorden og naturlige kommunikasjonslinjer

I Hjemmeluft/Jiepmaluokta er det i dag svært få bygg eller andre konstruksjoner som sperrer for utsikten fra bergkunstlokalitetene til fjorden og kommunikasjonslinjene.

Bevaring av utsiktsforholdene er innenfor nærsonen først og fremst avhengig av forholdene innenfor det fredete verdensarvområdet. Virkningen av skogsvegetasjon på bergkunstlokalitetene bør håndteres gjennom skjøtselen av fredningsområdet.

Siktlinjer mot andre verdensarvområder og øvrige bergkunststeder

Fra Hjemmeluft/Jiepmaluokta eksisterer det siktlinjer mot verdensarvområdene i Kåfjord og Storsteinen i Bossekop, samt mot andre bergkunststeder ved Isnestofen, i Tollevik/Komsa og til dels mot Kråknes.

- *Hjemmeluft/Jiepmaluokta-Kåfjord* (kart 4.1):
Fra Hjemmeluft/Jiepmaluokta er det fra bergkunstlokalitetene på østsiden av bukta at det er mulig å se til verdensarvområdet i Kåfjord. Selve bergflaten med ristninger er riktignok ikke synlig på grunn av skogsvegetasjon som ellers preger det innskrevne verdensarvområdet i dag. Stedet hvor bergkunsten i Kåfjord er, er altså innenfor synsfeltet fra de fleste av bergkunstlokalitetene i Hjemmeluft/Jiepmaluokta, men på grunn av vegetasjonen på stedet kan man ikke se bergkunstfeltet.
- *Hjemmeluft/Jiepmaluokta-Storsteinen* (kart 4.2):
I Hjemmeluft/Jiepmaluokta er det fra lokalitetene Apanes og Decca det har vært mulig å se til Storsteinen fra selve bergkunstfeltene. I steinalderens landskap har steinblokken vært svært framtrædende, noe som har stor betydning for hvordan vi forstår den som kulturminne (se kapittel 6.6). I dagens landskap er Storsteinen mindre synlig enn den en gang var. Sett fra bergkunstfeltene på Apanes er siktlinjen til steinblokken i stor grad sperret, hovedsakelig av trær

¹³ Med bergkunstfelt menes en sammenhengende bergflate med helleristninger eller malerier. Bergkunstlokaliteter består gjerne av flere separate bergkunstfelt.

¹⁴ Utvalg nedsatt av Alta kommune 16.12.1992 for å gjennomgå planene for utvikling av verdensarvområdet fra 1982 og formulere en ny helhetlig plan for utvikling av Hjemmeluft-området.

på flere steder langs siktlinjen. Så langt det er vegetasjonen som sperrer er dette fortsatt en visuell relasjon som kan forbedres. Innenfor nærsonen vil man måtte være spesielt oppmerksom på eventuell bygging i høyden i det området som ligger tettest innpå verdensarvområdet i nordøst.

- *Hjemmeluft/Jiepmaluokta-Isnestofte* (kart 4.3):
Sett fra Hjemmeluft/Jiepmaluokta når ikke siktlinjen helt fram til der bergkunstfeltene ved Isnestofte ligger. Langnesholmen og Storhaugen like ovenfor holmen på fastlandssiden er svært godt synlige fra Hjemmeluft/Jiepmaluokta. Ofte framstår de som de kanskje mest markante landskapsformasjonene i Altafjorden, noe avhengig av værforholdene. De fungerer som gode landemerker for steinalderkulturmiljøet ved Isnestofte og er godt synlige fra alle bergkunstlokalitene i Hjemmeluft/Jiepmaluokta.
- *Hjemmeluft/Jiepmaluokta-Tollevik* (kart 4.4):
Sett selv med det blotte øye fra Hjemmeluft/Jiepmaluokta fremstår helleren med bergmalerier ovenfor Tollevika som en relativt markant formasjon i fjellsiden. Først og fremst er den synlig fra bergkunstfeltene på vestsiden av Hjemmeluftbukta. Den er også delvis synlig fra bergkunstfeltene på Apanes, de 3-4 aller nordligste bergkunstfeltene på Apana Gård ville også hatt visuell kontakt med helleren om det ikke var for skogsvegetasjonen øst for bergkunstlokaliteten.
- *Hjemmeluft/Jiepmaluokta-Kråknes* (kart 4.5):
Sett fra Hjemmeluft/Jiepmaluokta når ikke siktlinjen helt fram til den forhistoriske bukta hvor bergmaleriet på Kråknes ligger. Jakobskjærneset og Storhaugen som avgrenser den forhistoriske bukta ved Kråknes mot øst og sør er godt synlige fra Hjemmeluft/Jiepmaluokta, og fungerer som gode landemerker for steinalderkulturmiljøet ved Kråknes. Først og fremst er de synlig fra bergkunstfeltene på østsiden av Hjemmeluftbukta, mens de er delvis synlige fra bergkunstfeltene på vestsiden.

Bevaring av siktlinjene er, som de generelle utsiktsforholdene i nærsonen, først og fremst avhengig av forholdene innenfor det fredete verdensarvområdet hvor vegetasjon og gjengroing utgjør den største faktoren.

Sikt mot verdensarvområdet i Kåfjord fra østsiden av Hjemmeluft, foto Alta Museum.

Sikt mot Storsteinen fra Hjemmeluft/Apanes, foto Alta Museum

Sikt mot bergkunstområdene ved Kråknes og Isnestofte/Langnesholmen fra Hjemmeluft.

Horisonter

De nærmeste horisontlinjene sett fra verdensarvområdet og bergkunsten i Hjemmeluft/Jiepmaluokta ligger i stor grad innenfor nærsonen. Horisontlinjene i nærsonen er svært viktig for opplevelsen av landskapsrommet i verdensarvområdet og samtidig meget sensitive for brytning av moderne strukturer.

Horisontlinjene innenfor nærsonen utgjøres ofte av toppen på skogsvegetasjonen. På grunn av skogsvegetasjonens skjermende effekter er dette et landskapsinntrykk som bør bevares. Eventuell ny bebyggelse og strukturer skal ikke bryte horisontlinjene.

Terreng

Terrenginngrepene som har vært gjort i forbindelse med E6 like ovenfor verdensarvområdet i vest har vist hvordan terrenginngrep tett innpå verdensarvområdet har store konsekvenser for opplevelsen av verdensarven. Visuelt sett framstår veien som et særdeles åpenbart fremmedelement i verdensarvens nærmeste omgivelser. I og med at terrenginngrepene er svært synlige fra mesteparten av verdensarvområdet har veianlegget en høyst dominerende effekt på opplevelsen av verdensarven som også vedvarer ettersom man forflytter seg i området. En effekt som forsterkes ytterligere gjennom trafikkstøyen.

E6 på vestsiden av Hjemmeluft før utbygging, foto: Alta Museum.

E6 på vestsiden av Hjemmeluft etter utbygging, foto: Alta Museum.

E6 på vestsiden av Hjemmeluft etter utbygging, foto: Arve Kjersheim.

Vegetasjon

Verdensarvområdet i Hjemmeluft/Jiepmaluokta og nærsonen for øvrig er i dag preget av mye skogsvegetasjon, med både de negative og positive effekter det medfører.

I og med at det ligger boligområder helt inntil og enkelte boliger innenfor verdensarvområdet kan fremmede arter i private hager utgjøre en viss risiko. Samtidig er det ikke kjent at fremmede plantearter utgjør et problem i verdensarvområdet i Hjemmeluft/Jiepmaluokta per i dag. Ovenfor privatpersoner håndteres dette best gjennom kommunikasjon mellom kulturminnemyndighetene og de lokalboende.

Skjermende vegetasjon skal bevares mellom verdensarvområdet og omkringliggende områder, for å redusere den visuelle virkningen av eksisterende og eventuell ny bebyggelse på verdensarvområdet og bergkunsten.

Gitt avstanden og terrengets helning har ikke vegetasjon innenfor verdensarvområdet og nærsonen noen nevneverdig dempende effekt på desibelnivået fra støykilder innenfor eller like inntil nærsonen. Vegetasjon kan imidlertid bidra til at støysjenansen oppleves som mindre på annet vis.

Kulturminner med oppsluttende verdi i nærsonen

De andre steinalderkulturminner som omgir bergkunsten i nærsonen faller alle inn under kategorien bosetninger/aktivitetsområder. Med unntak av to lokaliteter (37561 og 57409) ligger alle steinalderkulturminnene innenfor det fredete verdensarvområdet i Hjemmeluft. Lokalitetene innenfor de innskrevne arealene har en noe spesiell status i og med at de ikke er bergkunst men er samtidig formelt del av verdensarvområdene. Det er naturlig å se de samtidige kulturminnene i verdensarvområdet i direkte sammenheng med bergkunsten. Lokalitetene utenfor verdensarvområdet har ikke synlige strukturer og ligger på en høyde over havet som gjør at de vil være samtidige med de eldste helleristningene i Alta. Dette betyr at de også kan ses i sammenheng med verdensarvområdet i Kåfjord like over fjorden. Ifølge undersøkelser foretatt av Anders Nummedal på 1920-tallet er sporene på aktivitet fra 37561 på Saltvikneset heller beskjedne mens 57409 i Ytre Saltvik til sammenligning er betydelig større (mer enn 400 m²).

Risiko for forurensing

E6 ligger like inntil grensen av verdensarvområdet og et visst nedfall av støv og partikler er uunngåelig. Ytterligere risiko for forurensing skal unngås.

Generelt bør det vises varsomhet med tanke på forurensing ved gjennomføring av tiltak i og like inntil fredningsområdet. Dette gjelder også tiltak som ikke nødvendigvis er søknadspliktig. Dette skal synligjøres i kommunikasjon mellom kulturminnemyndighetene og grunneiere.

Risiko for visuelt skjemmende tiltak

I og med at boligområder og veianlegg i Hjemmeluft/Jiepmaluokta ligger helt inntil grensen til verdensarvområdet, og da de hovedsakelig også ligger høyere i terrenget, kan tiltak i nærsone ha stor visuell innvirkning på verdensarvområdet.

Alta kommunes byggeskikksveileder¹⁵, har klare retningslinjer om blant annet tilpasning til naturgitte omgivelser og plassering av bygg i forhold til viktige landskapstrekk. Dette harmonerer godt med ønsket framtidig utvikling i nærsone. Det er viktig at disse følges opp i framtidig saksbehandling, i nærsone er det viktig at det visuelle inntrykket sett fra verdensarvområdet og bergkunstlokalitetene vektlegges særskilt.

Eventuell ny bebyggelse skal ikke være høyere enn eksisterende bebyggelse og ikke høyere enn vegetasjonen som skjerner verdensarvområdet. Ved planlegging av nye boliger skal det leveres digital 3d-modell for å vise fjernvirkning.

Støyforurensing

Det fredete verdensarvområdet i Hjemmeluft/Jiepmaluokta bør betraktes som stille område i henhold til retningslinje for behandling av støy i arealplanlegging (T-1442/2016). Som langsiktig mål for verdensarvområdet brukes definerte støygrenser for *stille områder, nærfriluftsområder og bymark utenfor by/tettsted*. Det vil si med grense for ekvivalent støynivå på 40 desibel.

Nærheten til E6 gjør at trafikkstøy allerede har stor innvirkning på verdensarvområdet, for deler av området trolig allerede høyere enn overnevnte støygrense. Ytterligere støyforurensing skal unngås. I et langsiktig perspektiv bør det jobbes for å redusere støypåvirkningen innenfor verdensarvområdet.

Ferdse og friluftaktivitet i Hjemmeluft/Jiepmaluokta

Verdensarvområdet er i dag utstrakt brukt til friluftaktivitet og det ferdes mange mennesker i området. Gjennom museet og tilretteleggingen er Hjemmeluft/Jiepmaluokta delvis godt tilrettelagt for ferdsel og friluftaktivitet, dette gjelder imidlertid ikke de deler av området som ligger øst for dagens gangveisystem. Tilretteleggingssituasjonen er vesentlig for hvilken belastningsgrad området tåler og kan endre seg over tid.

6.4 Høysensitiv nærsone rundt verdensarvområdet i Kåfjord

Den høysensitive nærsone i Kåfjord (kart 6) tilsvarer det området som er vedtaksfredet etter kulturminneloven § 19 og som omgir verdensarven i Kåfjord. I motsetning til i Hjemmeluft/Jiepmaluokta er fredningsområdet rundt verdensarven i Kåfjord større enn det arealet som er innskrevet som verdensarv. Dette gir i utgangspunktet en god buffer mot uheldig innvirkning på verdensarven fra de aller nærmeste omgivelser. Inngrep innenfor fredningsgrensen er ulovlig med mindre det er gitt dispensasjon for tiltaket fra rette myndighet. Sannsynligheten er derfor liten for at det vil bli planlagt tiltak innenfor nærsone/fredningsområdet som vil true verdensarven eller oppsluttende verdier.

Langs grensen av nærsone/fredningsområdet finnes noen få bolighus og andre bygninger. E6 og et par mindre veier grenser også til området. Innenfor nærsone/fredningsområdet finnes også enkelte mindre bygninger. I Kåfjord er det ikke samme nærhet mellom verdensarven og utbygde arealer som i Hjemmeluft/Jiepmaluokta, på Amtmannsnes eller ved Storsteinen.

Utsikt til fjorden og naturlige kommunikasjonslinjer

Fra bergkunsten i Kåfjord er det ingen bygg eller konstruksjoner som sperrer for utsikten til fjorden og kommunikasjonslinjene.

Bevaring og eventuell forbedring av utsiktsforholdene er innenfor nærsone/fredningsområdet først og fremst avhengig vegetasjonsforholdene. Hvilket bør ivaretas gjennom skjøtselen av nærsone/fredningsområdet.

¹⁵ <http://www.alta.kommune.no/byggeskikksveileder.6096521-351722.html>

Siktlinjer mot andre verdensarvområder og øvrige bergkunststeder

Fra verdensarvområdet i Kåfjord finnes kun en siktlinje mot Hjemmeluft/Jiepmaluokta.

- *Kåfjord-Hjemmeluft/Jiepmaluokta* (kart 4.1):
På grunn av dagens skogsvegetasjon rundt bergkunstfeltet i Kåfjord er det ikke mulig å se mye av Hjemmeluft/Jiepmaluokta fra selve feltet i Kåfjord.

Bevaring og eventuell forbedring av siktlinjene er, som de generelle utsiktsforholdene, først og fremst avhengig av vegetasjonsforholdene.

Sikt retning Hjemmeluft fra bergkunstfeltet i Kåfjord 2018, foto Alta Museum.

Horisonter

Horisonter sett fra verdensarven på Kåfjord ligger i stor grad enten utenfor nærsonen/fredningsområdet eller utgjøres av toppen på skogsvegetasjonen som står tett på bergkunstfeltene.

Vegetasjon

Nærsonen/fredningsområdet er i dag preget av mye skogsvegetasjon, med både de negative og positive effekter det medfører.

I og med at det ligger boliger helt inntil nærsonen/fredningsområdet kan fremmede arter i private hager utgjøre en viss risiko. Samtidig er det ikke kjent at fremmede plantearter utgjør et problem i fredningsområdet i Kåfjord per i dag. Ovenfor privatpersoner håndteres dette best gjennom kommunikasjon mellom kulturminnemyndighetene og de lokalboende.

Vegetasjonen innenfor nærsonen/fredningsområdet vil ha noe effekt på desibelnivået fra støykilder innenfor eller like inntil nærsonen/fredningsområdet, avhengig av plassering. Vegetasjon kan også bidra til at støysjenansen oppleves som mindre på annet vis (se kapittel 3.5).

Kulturminner med oppsluttende verdi i nærsonen

To andre steinalderkulturminner er registrert innenfor nærsonen/fredningsområdet. Lokalitet 17959 er et svært stort (ca 7000 m²) bosetningsområde uten synlige strukturer fra eldre steinalder. Det har tidligere vært innsendt store mengder redskaper og avslag fra lokaliteten til Tromsø Museum etter mange år med potetdyrking. Lokaliteten 113881 ble funnet først i 2005 ved registrering i sammenheng med fredningsarbeidet. Her er det registrert to tufter ca 6 meter i diameter med klare forsenkninger og voller. Det anses som sannsynlig at det har vært flere tufter i nærheten som har gått tapt som følge av

jordbruksaktivitet. Lokalitetenes høyde over havet gjør at de må anses som eldre enn verdensarven, men de har likevel oppsluttende verdi fordi de vitner om ekstensiv bruk av det samme stedet i fjorden før bergkunsten ble til. Det må også anses som svært sannsynlig at det finnes flere uoppdagete spor fra steinalderen innenfor nærsone/fredningsområdet.

Risiko for forurensing

E6 ligger like inntil grensen av nærsone/fredningsområdet og et visst nedfall av støv og partikler er uunngåelig. Ytterligere risiko for forurensing skal unngås.

Generelt bør det vises varsomhet med tanke på forurensing ved gjennomføring av tiltak i og like inntil nærsone/fredningsområdet. Dette gjelder også tiltak som ikke nødvendigvis er søknadspliktig. Dette skal synliggjøres i kommunikasjon mellom kulturminnemyndighetene og grunneiere.

Støyforurensing

Nærsone/fredningsområdet i Kåfjord bør betraktes som stille område i henhold til retningslinje for behandling av støy i arealplanlegging (T-1442/2016). Som langsiktig mål brukes definerte støygrenser for *stille områder, nærfriluftsområder og bymark utenfor by/tettsted*. Det vil si med grense for ekvivalent støyinnivå på 40 desibel.

Nærheten til E6 gjør at trafikkstøy periodisk kan være svært merkbar i verdensarvområdet, avhengig av vær- og vindforhold.

Ytterligere støyforurensing skal unngås, i et langsiktig perspektiv bør det jobbes for å oppnå et så lavt støyinnivå som mulig.

Ferdse og friluftaktivitet i Kåfjord

Verdensarven i Kåfjord er i dag mindre utsatt for ferdsel og friluftaktivitet enn det som er tilfelle i Hjemmeluft/Jiepmaluokta eller på Amtmannsnes. Like fullt har VAM registrert at det foregår en viss ferdsel gjennom nærsone/fredningsområdet og ved bergkunsten. Bergkunstfeltet i Kåfjord er ikke tilrettelagt for besøk og regnes som det mest sårbare for fysisk påkjenning av all bergkunst i Alta. Økt ferdsel og friluftaktivitet i nærsone/fredningsområdet er derfor uønsket.

6.5 Høysensitiv nærsone rundt verdensarvområdet på Amtmannsnes

Den høysensitive nærsone på Amtmannsnes (kart 7) tilsvarer i stor grad de arealene som er fredet etter kulturminneloven § 19 og som omgir verdensarven på Amtmannsnes. I tillegg inkluderer den industriområdet som er i direkte kontakt med verdensarvområdet og fredningsgrensen mot øst. I motsetning til i Hjemmeluft/Jiepmaluokta er fredningsområdet som omgir verdensarven på Amtmannsnes større enn det arealet som er innskrevet som verdensarv. Dette gir i utgangspunktet en god buffer mot uheldig innvirkning på verdensarven fra de aller nærmeste omgivelsene. Inngrep innenfor fredningsgrensen er ulovlig med mindre det er gitt dispensasjon for tiltaket fra rette myndighet. Sannsynligheten er derfor liten for at det vil bli planlagt tiltak innenfor fredningsområdet som vil true verdensarven eller oppsluttende verdier.

Langsetter nærsone og fredningsområdets yttergrense ligger de utbygde boligområdene på Amtmannsnes. Etter befaringer er det vurdert dithen at så lenge rådende bygningshøyde og tetthet opprettholdes er det liten reell risiko for at tiltak her vil gi noen større innvirkning på verdensarven eller oppsluttende kulturminner enn det boligområdene har i dag. Rådende bygningshøyde og tetthet er fastbestemt i eksisterende reguleringsplan for Amtmannsnes og bør ikke gjøres om på ved eventuelle omreguleringer.

Det området på Amtmannsnes som kan være mest utsatt for påvirkning er arealet mot nord-øst, som er regulert til næring/industri. Dette området ligger tett inntil fredningsgrensen der denne også er nærmest verdensarven. En eventuell endring av virksomheten på området vil kunne ha negativ innvirkning på verdensarven både gjennom støy, støv, og visuell forstyrrelse.

Utsikt til fjorden og naturlige kommunikasjonslinjer

På Amtmannsnes sperrer industrianlegget og skogsvegetasjonen i nærsone allerede for mye av utsikten fra bergkunstlokalitetene til fjorden. Mest åpent er det fra Amtmannsnes 1 i sørøst mot Transfarelv, Urnesbukta og Sandfallet.

Innenfor fredningsområdet på Amtmannsnes er bevaring og eventuell forbedring av utsiktsforholdene først og fremst avhengig av vegetasjonsforholdene. Hvilket bør ivaretas gjennom skjøtsel av fredningsområdet.

Siktlinjer mot andre verdensarvområder og øvrige bergkunststeder

Når verdensarven på Amtmannsnes ble til fantes det siktlinjer mot områdene hvor verdensarven og øvrige bergkunstlokaliteter ligger i Transfarelv, samt mot Kråknes hvor det også er oppdaget et bergmaleri. Sistnevnte er imidlertid i dag effektivt sperret av vegetasjonen i nærsone.

- *Amtmannsnes-Transfarelv* (kart 4.6):
Fra Amtmannsnes er det mulig å se til bergkunstområdet i Transfarelv. På grunn av vegetasjonen på Amtmannsnes er det kun ved lokaliteten Amtmannsnes 1 at siktlinjen er åpen i dag.
- *Amtmannsnes-Kråknes* (kart 4.5):
Siktlinjen fra verdensarvområdet på Amtmannsnes mot Kråknes er i dag sperret av skogsvegetasjonen rundt bergkunsten på Amtmannsnes. Siktlinjen vil ikke ha nådd helt fram til den forhistoriske bukta hvor bergmaleriet på Kråknes ligger. Jakobskjærneset og Storhaugen som avgrensner den forhistoriske bukta mot øst og sør vil sannsynligvis ha vært godt synlig fra den nordligste delen av verdensarvområdet på Amtmannsnes når bergkunsten på Amtmannsnes ble til.

Sikt mot bergkunstområdet i Transfarelv sett fra Amtmannsnes 1, foto: Alta Museum.

Bevaring og eventuell forbedring av siktlinjene er, som de generelle utsiktsforholdene, først og fremst avhengig av forholdene innenfor det fredete området hvor vegetasjon og gjengroing utgjør den største faktoren.

Horisonter

Naturlige horisonter sett fra verdensarven på Amtmannsnes ligger i stor grad enten utenfor nærsone eller utgjøres av toppen på skogsvegetasjonen som står tett på bergkunstfeltene.

Terreng

På grunn av nærheten til bergkunsten vil terrenginngrep innenfor den høysensitive nærsone kunne ha stor innvirkning på landskapsopplevelsen sett fra bergkunsten. De vil også kunne oppleves som skjemmende på verdensarvområdet og bergkunsten i seg selv.

Terrenginngrepene som allerede er gjort i forbindelse med industriområdet i nærsone har hatt en betydelig innvirkning på landskapsopplevelsen i verdensarvområdet på Amtmannsnes. Inngrepene ligger

lavere i landskapet enn verdensarven og sett fra der selve bergkunstlokalitetene ligger skjerner vegetasjonen i dag for inngrepene.

Vegetasjon

Verdensarvområdet på Amtmannsnes og nærsoneen for øvrig er i dag preget av mye skogsvegetasjon, med både de negative og positive effekter det medfører.

I og med at det ligger boligområder helt inntil nærsoneen kan fremmede arter i private hager utgjøre en viss risiko. Samtidig er det ikke kjent at fremmede plantearter utgjør et problem i verdensarvområdet på Amtmannsnes per i dag. Ovenfor privatpersoner håndteres dette best gjennom kommunikasjon mellom kulturminnemyndighetene og de lokalboende.

For å redusere risikoen for visuell skjemming av verdensarvområdet og bergkunsten kan det være vesentlig å bevare et skjermende vegetasjonsbelte noen steder. Skogsvegetasjonen skjerner i dag verdensarven delvis for virkningen av industriområdet. En eventuell åpning av vegetasjonen for å bedre utsikt og siktlinjer bør ikke gjøres uten en nøye vurdering av konsekvensene.

Vegetasjonen innenfor verdensarvområdet og nærsoneen vil ha noe effekt på desibelnivået fra støykilder innenfor eller like inntil nærsoneen, avhengig av plassering. Vegetasjon kan også bidra til at støysjenansen oppleves som mindre på annet vis.

Kulturminner med oppsluttende verdi i nærsoneen

I alt syv steinalderkulturminner er registrert innenfor den høysensitive nærsoneen på Amtmannsnes i tillegg til bergkunsten. Nærsoneen utgjør dermed et rikt helhetlig kulturmiljø. Alle steinalderkulturminner i nærsoneen befinner seg innenfor det fredete området. Lokalitetene er alle bosetninger/aktivitetsområder som kan dateres til yngre steinalder og tidlig metalltid. Dermed ligger alle lokalitetene innenfor samme tidsrom som bergkunsten i Alta. Sammenlignet med bergkunstlokalitetene på Amtmannsnes ut fra høyde over havet vil noen av bosetningslokalitetene være både eldre eller yngre enn helleristningene her. Det er sannsynlig at det kan finnes både flere uoppdagete helleristninger og andre steinalderkulturminner innenfor nærsoneen.

Risiko for visuelt skjemmende tiltak

Industriområdets plassering og nærhet i forhold til verdensarven tilsier at det allerede har en skjemmende virkning. Området bør også anses som en risikofaktor med tanke på eventuell videre utvikling.

Risiko for forurensing

Særsilt oppmerksomhet bør rettes mot aktivitet i industriområdet i nærsoneen.

Generelt bør det vises varsomhet med tanke på forurensing ved gjennomføring av tiltak i og like inntil fredningsområdet. Dette gjelder også tiltak som ikke nødvendigvis er søknadspliktig. Dette skal synligjøres i kommunikasjon mellom kulturminnemyndighetene og grunneiere.

Støyforurensing

Fredningsområdet på Amtmannsnes bør betraktes som stille område i henhold til retningslinje for behandling av støy i arealplanlegging (T-1442/2016). Som langsiktig mål for fredningsområdet brukes definerte støygrenser for *stille områder, nærfriluftsområder og bymark utenfor by/tettsted*. Det vil si med grense for ekvivalent støynivå på 40 desibel.

Nærheten til Alta lufthavn gjør at episodisk støy fra fly som letter og lander er svært merkbar i verdensarvområdet.

Utenom den episodiske flystøyen er området i dag lite utsatt for støy og ytterligere støyforurensing skal unngås, i et langsiktig perspektiv bør det jobbes for å oppnå et så lavt støynivå som mulig. Særsilt oppmerksomhet bør rettes mot aktivitet i industriområdet i nærsoneen.

Risiko for sjenerende lukt

Særsilt oppmerksomhet bør rettes mot aktivitet i industriområdet i nærsoneen.

Lysforurensing

Det har blitt tillatt lyssetting av skiløype innenfor fredningsområdet. Lyssettingen ble da betydelig nedskalert fra det som opprinnelig var planlagt av hensyn til verdensarven, i samråd med

kulturminnemyndighetene. Samtidig mente man at tiltaket kunne ha en preventiv effekt på ulovlig motorisert ferdsel som den gang var et problem på Amtmannsnes.

Ferdsel og friluftaktivitet på Amtmannsnes

Fredningsområdet rundt verdensarven på Amtmannsnes er per i dag ikke særskilt tilrettelagt med tanke på ferdsel og aktivitet ved bergkunsten.

Det er satt opp flere informasjonsskilt i verdensarvområdet med formål om å gjøre folk oppmerksom på bergkunsten og at de skal ta hensyn til den. I tillegg har det vært satt opp gjerder på to steder for å forhindre ulovlig motorisert ferdsel som har vært et problem i området.

Tilretteleggingssituasjonen er vesentlig for hvilken belastningsgrad området tåler og kan endre seg over tid.

6.6 Høysensitiv nærsone rundt verdensarvlokalteten Storsteinen

Storsteinen er i en særstilling i og med at nærområdene rundt og helt inn til steinblokken allerede var fullt utbygd på det tidspunkt den ble innskrevet på verdensarvlisten. Steinblokken i seg selv ligger på to bebygde boligeiendommer i Moreneveien og er svært nær husene. Dette betyr at mer eller mindre ingenting av de opprinnelige omgivelsene rundt Storsteinen er intakt. Dermed blir den høysensitive nærsonen her betydelig mindre (kart 8), samtidig kan vi her se bort fra flere trusler som de høysensitive nærsoneene er ment å motvirke. Dette inkluderer trusler mot det naturlige vegetasjonsbildet, støy, lysforurensing og sjenerende lukt.

Storsteinen og omgivelser 2017, foto: Arve Kjersheim.

Storsteinen er også unik i bergkunsten i Alta ved at den har den desidert høyeste konsentrasjonen av figurer på den samme avgrensede bergflaten, figurene viser også at den har vært i bruk gjennom flere tusen år. At det har blitt hogd ristninger på den samme steinblokken igjen og igjen over årtusener henger etter all sannsynlighet sammen med hvor fremtredende den en gang var i landskapet. Dermed er det svært uheldig at Storsteinen har endt opp så skjult som den er nå. Det gjør det også viktig å ivareta de relasjoner som Storsteinen fortsatt har med det vidstrakte landskapet og andre bergkunststeder.

Storsteinen og nærområder i 1961, foto: Widerøe Flyselskap AS / Alta Museum.

Utsikt til fjorden og naturlige kommunikasjonslinjer

Selv om de nærmeste omgivelsene rundt Storsteinen er utbygd er utsikten ut over fjorden fortsatt så godt som uhindret, takket være terrengets helning nedenfor steinblokken.

Storsteinens høyde over havet og terrengets helning betyr at det må struktureres av en viss høyde til for å sperre for utsynet. Hvorvidt vegetasjon rundt steinblokken er til hinder bør vurderes fra år til år.

Siktlinjer mot andre verdensarvområder og øvrige bergkunststeder

Fra Storsteinen eksisterer det siktlinjer mot verdensarvområdet i Hjemmeluft/Jiepmaluokta og mot bergkunststedet på Kråknes.

- *Storsteinen-Hjemmeluft/Jiepmaluokta* (kart 4.2):
Sett fra Storsteinen har siktlinjen naturlig nok et bredere nedslagsfelt enn den har fra Hjemmeluft/Jiepmaluokta. Herfra er det mulig å se til bergkunstlokalitetene Apanes og Decca som ligger i hver sin ende av verdensarvområdet i Hjemmeluft/Jiepmaluokta. På grunn av dette fremstår også siktlinjen som mer åpen fra Storsteinen enn den gjør fra Hjemmeluft/Jiepmaluokta (se kapittel 6.3).
- *Storsteinen-Kråknes* (kart 4.5):
Sett fra Storsteinen når ikke siktlinjen helt fram til den forhistoriske bukta hvor bergmaleriet på Kråknes ligger. Jakobskjærneset og Storhaugen som avgrenser den forhistoriske bukta mot øst og sør er imidlertid godt synlige fra Storsteinen, og fungerer som gode landemerker for steinalderkulturmiljøet ved Kråknes.

Sikt mot verdensarvområdet i Hjemmeluft fra Storsteinen med rekonstruert havnivå, foto: Alta Museum.

Sikt mot bergkunstområdet ved Kråknes fra Storsteinen (2006), foto: Alta Museum.

Risiko for fysisk forurensing og visuell skjemming

Generelt bør det vises varsomhet med tanke på gjennomføring av tiltak i og like inntil Storsteinen. Dette gjelder også tiltak som ikke nødvendigvis er søknadspliktig. Dette skal synligjøres i kommunikasjon mellom kulturminnemyndighetene og grunneiere.

Storsteinen anses å ha vært permanent visuelt skjemet av den omliggende bebyggelsen allerede før den ble innskrevet på verdensarvlisten. Det er likevel viktig å unngå at det gjennomføres tiltak som bidrar til ytterligere visuell skjemming av Storsteinen.

Ferdseil og aktivitet ved Storsteinen

Storsteinens beliggenhet på boligtomter tilsier at verdensarven skal være godt skjermet mot uønsket ferdsel og aktivitet på stedet. Samtidig kan det ikke utelukkes at Storsteinen kan bli oppsøkt av folk som ønsker å besøke kulturminnet.

Det er ikke ønskelig eller realistisk med noen tilrettelegging av Storsteinen for besøk. Det bør være regelmessig dialog mellom grunneiere, Alta kommune og kulturminnemyndighetene om eventuell problematisk ferdsel, press på verdensarvlokalteten og eventuelle behov for avbøtende tiltak.

6.7 Høysensitiv nærsone rundt verdensarvlokalteten og oppsluttende bergkunstlokalteter i Transfarelv

Den høysensitive nærsonen i Transfarelv omfatter verdensarvlokalteten i Transfarelv og alle øvrige oppsluttende bergkunstlokalteter i Transfarelv (kart 9). Samtlige av bergkunstlokaltetene består av bergmalerier og ligger langsetter en lengre del av den sørvestlige siden av Rafsnesfjellet. Terrenget i nærsonen er delvis svært bratt og området er ikke utbygd på noen måte. E6 passerer helt inntil nærsonegrensen mot vest.

Alt areal innenfor nærsonen er per i dag avsatt til LNFR-formål i kommuneplanen. Gitt at dette ikke endres er det liten sannsynlighet for tiltak innenfor nærsonen som kan medføre sperring av utsyn og siktlinjer, brytning av horisonter, synlige terrenginngrep, inngrep i oppsluttende kulturminner eller virke visuelt skjemmende.

Utsikt til fjorden og naturlige kommunikasjonslinjer

I Transfarelv er det ingen menneskeskapte strukturer som sperrer for utsikten fra bergkunstlokaltetene. Skogsvegetasjonen i området sperrer imidlertid effektivt av for utsynet fra flere av bergkunstlokaltetene, blant annet verdensarvlokalteten Transfarelv 1.

Hvorvidt det er ønskelig å åpne skogsvegetasjonen i nærsonen opp for mer utsyn fra bergkunstlokaltetene bør drøftes opp mot hvilken betydning trærnes skjerming for vær og vind har for bevaringen av den malte bergkunsten.

Siktlinjer mot andre verdensarvområder og øvrige bergkunststeder

Fra bergkunstområdet i Transfarelv eksisterer det siktlinjer mot verdensarvområdet på Amtmannsnes og mot bergkunststedet på Kråknes.

- *Transfarelv- Amtmannsnes* (kart 4.6):
I Transfarelv er det først og fremst fra de tre bergkunstfeltene på lokaliteten kun navngitt som Transfarelv at siktlinjen er åpen.
- *Transfarelv-Kråknes* (kart 4.5):
Fra Transfarelv er det ikke mulig å se den forhistoriske bukta hvor bergmaleriet på Kråknes ligger. Østsiden av Kråkneset med Jakobskjærneset og Storhaugen som avgrensner den forhistoriske bukta mot øst og sør fungerer som gode landemerker for steinalderkulturmiljøet ved Kråknes og er godt synlige fra deler av bergkunstområdet i Transfarelv. Først og fremst er det fra de tre bergkunstfeltene på lokaliteten kun navngitt som Transfarelv at siktlinjen er åpen.

Opprettholdelse av siktlinjene vil kunne kreve skjøtsel av vegetasjon ved bergkunstlokaltetene.

Sikt mot verdensarvområdet på Amtmannsnes med Komsa fra Transfarelv, foto: Alta Museum.

Sikt mot bergkunstområdet ved Kråknes fra Transfarelv, foto: Alta Museum

Vegetasjon

Nærsonen er i dag preget av mye skogsvegetasjon, med både de negative og positive effekter det medfører.

For å redusere risikoen for visuell skjemming av verdensarvområdet og bergkunsten kan det være vesentlig å bevare et skjermende vegetasjonsbelte.

Gitt avstanden og terrengets helning har vegetasjon innenfor verdensarvområdet og nærsoneen liten eller ingen dempende effekt på desibelnivået fra støykilder innenfor og like inntil nærsoneen. Vegetasjon kan imidlertid bidra til at støysjenansen oppleves som mindre på annet vis (se kapittel 3.5).

Kulturminner med oppsluttende verdi i nærsoneen

Av kulturminner med oppsluttende verdi innenfor den høysensitive nærsoneen i Transfarelv er samtlige bergkunstlokaliteter som ikke er innskrevet som verdensarv. I tillegg til verdensarvlokalteten er det registrert tre lokaliteter bestående av til sammen fem bergkunstfelt med hellemalier. Det anses som svært sannsynlig at det kan finnes flere uoppdagete hellemalier i nærsoneen. Gitt det bratte terrenget i området er det relativt lav sannsynlighet for at det skal finnes bosetninger her, men det kan ikke utelukkes at det kan finnes spor etter andre typer forhistorisk aktivitet som ikke er påvist.

Støyforurensing

Nærsoneen i Transfarelv bør betraktes som stille område i henhold til retningslinje for behandling av støy i arealplanlegging (T-1442/2016). Som langsiktig mål betraktes nærsoneen som et område hvor all hørbar fremmed lyd som utgangspunkt er uønsket.

Nærheten til E6 ved verdensarvlokalteten Transfarelv 1 gjør at trafikkstøy har stor innvirkning i denne delen av nærsoneen. De deler av nærsoneen som ligger lenger unna E6 er betydelig mindre berørt av sjenerende støy. Fly som lander fra, eller tar av mot øst passerer som regel nær Transfarelv under inn-/utflygningen og utgjør en merkbar episodisk støyfaktor. Ytterligere støyforurensing skal unngås, i et langsiktig perspektiv bør det jobbes for å oppnå et så lavt støynivå som mulig.

Ferdseil og friluftaktivitet i Transfarelv

Nærsoneen rundt Transfarelvfeltene synes ikke å være brukt til friluftaktivitet eller ferdsel i den grad at det utgjør noen stor trussel for verdiene i området. En liten sti passerer foran verdensarvfeltet Transfarelv 1. Her er det også satt opp informasjonsskilt på stedet for å gjøre folk oppmerksom på bergkunsten og at de skal ta hensyn til den.

6.8 Høysensitiv nærsone rundt oppsluttende bergkunstlokaliteter på Isnestofte/Langnesholmen

Avgrensingen av den høysensitive nærsoneen (kart 10) ved Isnestofte som er gjort her forutsetter at steinblokken med helleristninger som ble funnet i 2017 (Isnestofte 6, ID 230593) vil bli hentet inn av kulturminnemyndighetene. Nærsoneen ved Isnestofte er derfor konsentrert om Langnesholmen, da det er på holmen at bergkunstlokalitetene funnet ved Isnestofte fortsatt ligger på sin opprinnelige plassering. Det har vært en del aktivitet i nærsoneen tidligere, særlig under andre verdenskrig, likevel er mye av det forhistoriske kulturmiljøet på Langnesholmen intakt. Bortsett fra en fyrlykt og muren etter en tysk vakthytte er det ingen bebyggelse på holmen.

Alt areal innenfor nærsoneen er per i dag avsatt til LNFR-formål i kommuneplanen. Gitt at dette ikke endres er det liten sannsynlighet for tiltak innenfor nærsoneen som kan medføre sperring av utsyn, synlige terrenginngrep, inngrep i oppsluttende kulturminner eller virke visuelt skjemmende.

Utsikt til fjorden og naturlige kommunikasjonslinjer

I nærsoneen er det ingen menneskeskapte strukturer som sperrer for utsikten fra bergkunstlokalitetene til fjorden og kommunikasjonslinjene. Terrengets form på holmen gjør imidlertid at sikten fra bergkunstfeltene og innover Altafjorden er begrenset. Vegetasjon utgjør ingen hindring.

Siktlinjer mellom verdensarven og Isnestofte/Langnesholmen

Isnestofte/Langnesholmen er godt synlig fra verdensarvområdet i Hjemmeluft/Jiepmaluokta. Bergkunstlokalitetene på Isnestofte/Langnesholmen ligger derimot plassert i terrenget slik at det ikke er mulig å se fra selve bergkunstlokalitetene her til verdensarvområdene innerst i Altafjorden.

Vegetasjon

Nærsoneen er i dag først og fremst preget av lav markvegetasjon som lyng og gress. Således utgjør ikke vegetasjonen i dag noen utfordring med tanke på gjengroing av oppsluttende kulturminner og blokkering av utsyn. Det kan ikke utelukkes at dette kan endre seg over lengre tid, slik at det i framtiden kan bli nødvendig med mer aktiv skjøtsel av vegetasjonen i området.

Kulturminner med oppsluttende verdi i nærsone

På Langnesholmen finnes det i dag tre registrerte bergkunstlokaliteter med helleristninger. En fjerde stein med ristninger som opprinnelig ble funnet her ligger i dag i utstillingen på Alta Museum. I tillegg er det registrert et større bosetningsområde fra steinalderen på holmen med minst 10 hustuffer. Blant annet ligger her en tuft av den såkalte Gressbakkentypen som må regnes som en av de flotteste hustuftene fra steinalderen i Alta. Bosetningsområdet vitner om en betydelig aktivitet på holmen i steinalderen som kan ses i direkte sammenheng med helleristningslokalitetene som ligger her.

Støyforurensing

Nærsoneen bør betraktes som stille område i henhold til retningslinje for behandling av støy i arealplanlegging (T-1442/2016). Nærsoneen er å betrakte som et område hvor all hørbar fremmed lyd som utgangspunkt er uønsket.

Nærsoneen er per i dag lite berørt av sjenerende støy. Etter omleggingen av E6 til tunnel er støy fra veitrafikken på Isnestofen betydelig redusert.

Ferdse og friluftaktivitet på Isnestofen/Langnesholmen

Den høysensitive nærsoneen er i dag mindre utsatt for ferdsel og friluftaktivitet enn det som er tilfelle i Hjemmeluft/Jiepmaluokta og andre bergkunststeder. Like fullt foregår det en viss ferdsel og aktivitet i nærsoneen. Per i dag finnes det ingen tilrettelegging for ferdsel og aktivitet ved bergkunsten. Tilretteleggingssituasjonen er vesentlig for hvilken belastningsgrad området tåler og kan endre seg over tid.

6.9 Høysensitiv nærsone rundt oppsluttende bergkunstlokalitet på Kråknes

Den høysensitive nærsoneen (kart 11) på Kråknes omfatter det området som i steinalderen har vært en liten bukt mellom det som i dag er Kråkneset og Jakobskjærnes. Nærsoneen inkluderer også flaten ovenfor den forhistoriske bukten i sør. Bergkunstlokaliteten på Kråknes er et bergmaleri i bergveggen på vestsiden av den forhistoriske bukten. Terrenget rundt den forhistoriske bukten gir kulturmiljøet i nærsoneen en tydelig naturlig avgrensning. Området i nærsoneen er ikke utbygd på noen måte.

Alt areal innenfor nærsoneen er per i dag avsatt til LNFR-formål i kommuneplanen. Gitt at dette ikke endres er det liten sannsynlighet for tiltak innenfor nærsoneen som kan medføre sperring av utsyn, synlige terrenginngrep, inngrep i oppsluttende kulturminner eller virke visuelt skjemmende.

Utsikt til fjorden og naturlige kommunikasjonslinjer

Ved bergkunstlokaliteten på Kråknes er det ingen menneskeskapte strukturer som sperrer for utsikten fra bergkunstlokalitetene. Vegetasjon utgjør heller ingen hindring. Terrengets form gjør at sikten fra selve bergkunstlokaliteten og innover Altafjorden er begrenset.

Siktlinjer mellom verdensarven og Kråknes

Kråknesområdet, først og fremst Jakobskjærneset og Storhaugen, er godt synlig fra verdensarven i Hjemmeluft/Jiepmaluokta og ved Storsteinen, og har sannsynligvis også vært synlig fra verdensarvområdet på Amtmannsnes når bergkunsten ble til. Fra deler av bergkunstområdet i Transfarelv er også selve Kråkneset synlig men utsikten fra verdensarvlokaliteten i Transfarelv er i dag sperret av vegetasjonen. Selve bergkunstlokaliteten på Kråknes ligger derimot plassert i terrenget slik at det ikke er mulig å se fra denne til verdensarvområdene innerst i Altafjorden.

Vegetasjon

Nærsoneen er i dag først og fremst preget av lav markvegetasjon som lyng og gress. Således utgjør ikke vegetasjonen i dag noen utfordring med tanke på gjengroing av oppsluttende kulturminner og blokkering av utsyn. Det kan ikke utelukkes at dette kan endre seg over lengre tid, slik at det i framtiden kan bli nødvendig med mer aktiv skjøtsel av vegetasjonen i området.

Kulturminner med oppsluttende verdi i nærsone

Hellemeriet på Kråknes sammen med de øvrige steinalderkulturminnene og deres samspill med det naturlige landskapet gjør at nærsoneen fremstår som et svært verdifullt kulturmiljø fra steinalderen. Dette er det eneste området hvor bergkunst og bosetninger fra steinalderen opptrer i nærkontakt med påviste forekomster av steinråstoff som vi vet har vært viktig i steinalderen. I tillegg har den forhistoriske bukta som bergmaleriet ligger i flotte strandterasser som svært tydelig viser strandlinjeforskyvningen som har funnet sted i steinalderen.

Støyforurensing

Nærsonen på Kråknes bør betraktes som stille område i henhold til retningslinje for behandling av støy i arealplanlegging (T-1442/2016). Nærsonen er å betrakte som et område hvor all hørbar fremmed lyd som utgangspunkt er uønsket.

Nærsonen er i dag så godt som uberørt av fremmed støy.

Ferdse og friluftaktivitet på Kråknes

Den høysensitive nærsonen synes ikke å være brukt til friluftaktivitet eller ferdsel i den grad at det utgjør noen stor trussel for verdiene i området. Per i dag finnes det ingen tilrettelegging for ferdsel og aktivitet ved bergkunsten. Tilretteleggingssituasjonen er vesentlig for hvilken belastningsgrad området tåler og kan endre seg over tid.

6.10 Høysensitiv nærsone rundt oppsluttende bergkunstlokalitet i Svartskog

Den høysensitive nærsonen (kart 12) omfatter et område på begge sider av elven i Svartskog. I tillegg til en helleristningslokalitet inkluderer nærsonen flere registrerte kulturminner fra steinalderen. Terrenget i området gir kulturmiljøet som omgir helleristningslokaliteten en relativt tydelig naturlig avgrensning. En hytte befinner seg innenfor nærsonen, et lite stykke lenger ned i terrenget nordvest for bergkunstlokaliteten.

Deler av nærsonen er per i dag avsatt til LNFR-formål i kommuneplanen. Resten av nærsonen er omfattet av gjeldende reguleringsplan for Svartskog hyttefelt. I henhold til reguleringsplanen er det ikke planlagt flere hytter innenfor nærsonen enn den overnevnte som allerede er bygget. Ingen av de øvrige stående eller planlagte hyttene i Svartskog har noen innvirkning på kulturminnene i nærsonen. Gitt at det ikke endres på eksisterende planstatus, er det liten sannsynlighet for tiltak innenfor nærsonen som kan medføre sperring av utsyn, synlige terrenginngrep, inngrep i oppsluttende kulturminner eller virke visuelt skjemmende.

Utsikt til fjorden og naturlige kommunikasjonslinjer

Ved bergkunstlokaliteten i Svartskog er det ingen menneskeskapte strukturer som sperrer for utsikten fra bergkunstlokalitetene. Vegetasjon utgjør heller ingen hindring.

Vegetasjon

Nærsonen er i dag først og fremst preget av lav markvegetasjon som lyng og gress. Således utgjør ikke vegetasjonen i dag noen utfordring med tanke på gjengroing av bergkunstlokaliteten og blokkering av utsyn. Det kan ikke utelukkes at dette kan endre seg over lengre tid, slik at det i framtiden kan bli nødvendig med mer aktiv skjøtsel av vegetasjonen i området.

Kulturminner med oppsluttende verdi i nærsonen

Som på Kråknes utgjør helleristningene i Svartskog sammen med de andre steinalderkulturminnene her, sammen med det naturlige landskapet i nærsonen, et meget verdifullt steinalderkulturmiljø. Her er registrert omfattende bosetningsspør med flere hustuffer. Elva som løper tvers gjennom området gir også kulturmiljøet et særpreg som vi ikke har i noen andre helleristningsområder i Alta i dag¹⁶. Ut fra hvor dyp elvedalen er i forhold til landskapet rundt er det også grunn til å tro at elva også har vært her langt tilbake i tid.

Støyforurensing

Nærsonen i Svartskog bør betraktes som stille område i henhold til retningslinje for behandling av støy i arealplanlegging (T-1442/2016). Nærsonen er å betrakte som et område hvor all hørbar fremmed lyd som utgangspunkt er uønsket og er i dag så godt som uberørt av fremmed støy.

Ferdse og friluftaktivitet i Svartskog

Den høysensitive nærsonen synes ikke å være brukt til friluftaktivitet eller ferdsel i den grad at det utgjør noen stor trussel for verdiene i området. Per i dag finnes det ingen tilrettelegging for ferdsel og aktivitet ved bergkunstlokaliteten, og det er ikke planlagt vei til hytteområdet. Tilretteleggingssituasjonen er vesentlig for hvilken belastningsgrad området tåler og kan endre seg over tid.

¹⁶ Landskapet i Hjemmeluft er også preget av en gammel elvedal som tyder på at det i forhistorien har vært betydelig større vannføring her enn det er i dagens bekkefar.

6.11 Høysensitiv nærsone rundt oppsluttende bergkunstlokalitet i Tollevik

Hele den høysensitive nærsonen i Tollevik (kart 13) ligger innenfor det området ved Komsafjellet som er vedtaksfredet etter kulturminneloven § 19. Fredningen har et betydelig bredere formål enn å verne om bergkunstlokaliteten som består av hellemalerier. Fredningsområdet har en betydelig størrelse og gir en meget god buffer mot innvirkning på bergkunstlokaliteten fra tiltak i de aller nærmeste omgivelser. Inngrep innenfor fredningsgrensen er ulovlig med mindre det er gitt dispensasjon for tiltaket fra rette myndighet. Sannsynligheten er derfor liten for at det vil bli planlagt tiltak innenfor nærsonen som vil true verdensarven eller oppsluttende verdier.

Fredningsområdet ved Komsafjellet er et relativt intensivt brukt friluftsområde i Alta. Forvaltningen av fredningsområdet har også som mål å tilrettelegge for fortsatt friluftaktivitet, en forvaltningsplan for fredningsområdet er i dag under utarbeiding. Hensikten med nærsonen her er å synliggjøre at det kan være behov å ta særskilte hensyn til bergkunstlokaliteten i forvaltningen av fredningsområdet. Avgrensningen av nærsonen er derfor gjort noe annerledes her og baserer seg på synlige stier som antyder hvordan folk ferdes gjennom nærområdet.

Utsikt til fjorden og naturlige kommunikasjonslinjer

Ved bergkunstfeltet i Tollevik er det ingen menneskeskapte strukturer som sperrer for utsikten fra bergkunstlokaliteten. Der det står trær foran helleren utgjør de en delvis sperring for utsynet.

Hvorvidt det er ønskelig å fjerne trær ved bergkunstlokaliteten bør drøftes opp mot hvilken betydning trærnes skjerming for vær og vind har for bevaringen av den malte bergkunsten.

Siktlinjer mellom verdensarven og Tollevik

Fra Tollevik finnes kun siktlinje til et av verdensarvområdene, Hjemmeluft/Jiepmaluokta.

- *Tollevik-Hjemmeluft/Jiepmaluokta (kart 4.4):*
Fra bergkunstlokaliteten i Tollevik er det tidvis god utsikt mot bergkunstlokaliteter i Hjemmeluft/Jiepmaluokta, først og fremst på vestsiden av Hjemmeluftbukta, avhengig av ståsted. Der det står trær foran helleren sperrer de for siktlinjen fra bergkunstlokaliteten. Gitt avstanden er det vanskelig å identifisere de enkelte bergflatene med ristninger i Hjemmeluft/Jiepmaluokta fra Tollevik. Det er først og fremst verdensarvområdet og bergkunststedet i Hjemmeluft/Jiepmaluokta som er synlig for det blotte øyet.

Sikt mot verdensarvområdet i Hjemmeluft fra bergkunstfeltet i Tollevik, foto: Alta Museum.

Bevaring og eventuell forbedring av siktlinjen er, som de generelle utsiktsforholdene innenfor nærsone, først og fremst avhengig av vegetasjonsforholdene.

Vegetasjon

Innenfor nærsone er det i dag en del skogsvegetasjon, med både de negative og positive effekter det medfører.

Støyforurensing

Nærsone i Tollevik bør betraktes som stille område i henhold til retningslinje for behandling av støy i arealplanlegging (T-1442/2016). I henhold til de definerte kategoriene i retningslinjen betraktes nærsone som *stille områder og større sammenhengende grøntstruktur i tettsteder* (grense ekvivalent støynivå: 50 desibel).

Ferdse og friluftaktivitet i Tollevik

Områdene i de fredete områdene ved Komsafjellet er i dag utstrakt brukt til friluftaktivitet, hvilket kan være problematisk med tanke på bevaring av bergmaleriene i Tollevik. For eksempel har helleren hvor bergmaleriene er vært brukt til buldring (klatring uten tau). Foran helleren er det flere spor etter bålrensning og man finner ofte søppel som er blitt lagt igjen i helleren.

Per i dag finnes det ingen tilrettelegging for ferdsel og aktivitet ved bergkunstlokaliteten. Tilretteleggingssituasjonen er vesentlig for hvilken belastningsgrad området tåler og kan endre seg over tid.

6.12 Høysensitive nærsoner rundt oppsluttende bergkunstlokaliteter på Årøya

Bergkunstlokalitetene på Årøya, som begge er bergmalerier, ligger så langt fra hverandre at det ikke er hensiktsmessig å etablere en sammenhengende nærsone rundt dem. I stedet foreslås det her høysensitive nærsoner rundt hver enkelt lokalitet med de nærmeste omgivelser og oppsluttende kulturminner (kart 14 & 15). Til sammenligning med Isnestofen, Kråknes og Svartskog framstår de lokale steinalderkulturmiljøene rundt bergkunstlokalitetene som både mindre omfattende og mer påvirket av senere tids aktivitet og moderne strukturer i omgivelsene. De foreslåtte avgrensningene for høysensitive nærsoner er derfor betydelig mindre her enn ved de andre bergkunstområdene.

Nærsone ved lokaliteten Årøya 1 ligger innenfor gjeldende reguleringsplan for Skjåberget hytteområde og er regulert til friluftsområde uten bebyggelse. En høyspentlinje passerer gjennom området, i den østre delen av nærsone er det gjort et mindre massetak. Gitt at eksisterende planstatus ikke endres, er det liten sannsynlighet for tiltak innenfor nærsone som kan medføre synlige terrenginngrep, inngrep i oppsluttende kulturminner eller virke visuelt skjemmende. Kulturminnemyndighetene vil i alle tilfeller være en høringspart i forbindelse med en eventuell endring av reguleringsplan.

Nærsone ved lokaliteten Kongshus 1 overlapper delvis med arealer avsatt til fritidsbebyggelse med krav om detaljregulering i kommuneplanens arealdel. Resten av nærsone ligger innenfor gjeldende reguleringsplan for Kongshus og er regulert til landbruksområde. Det finnes ingen ferdig bebyggelse i nærsone per i dag men et mulig ulovlig tiltak er igangsatt, se nedenfor.

Utsikt til fjorden og naturlige kommunikasjonslinjer

I nærsone er det ingen menneskeskapte strukturer som sperrer for utsikten fra bergkunstlokalitetene. Skogsvegetasjon sperrer imidlertid effektivt av for utsynet fra bergkunstfeltet Årøya 1.

Hvorvidt det er ønskelig å åpne skogsvegetasjonen ved Årøya 1 for mer utsyn fra bergkunsten bør drøftes opp mot hvilken betydning trærnes skjerming for vær og vind har for bevaringen av den malte bergkunsten.

Vegetasjon

Nærsone framstår veldig ulikt med tanke på vegetasjon der området rundt lokaliteten Årøya 1 er preget av skogsvegetasjon, med både de negative og positive effekter det medfører, mens området rundt Kongshus 1 til sammenligning er relativt åpent.

Kulturminner med oppsluttende verdi i nærsone

I tillegg til bergkunstlokalitetene, som ikke er innskrevet som verdensarv, omfatter nærsone tre andre steinalderkulturminner. Alle er registrert som bosetninger/aktivitetsområder. Registreringene i Askeladden av de to lokalitetene 239671 og 239673 i nærområdet til Årøya 1 er ganske sparsomt gjort.

Det må tas høyde for at disse kan være større i geografisk omfang enn det kartavgrensningene i Askeladden viser. Kulturminnene i nærsone er ikke intakte. Lokaliteten 239673 er berørt av massetaket øst for Årøya 1. På lokaliteten 28416 like ved Kongshus 1 er i hvert fall torva tydelig skadet av motorisert ferdsel.

Risiko for inngrep og visuelt skjemmende tiltak

Nærsone ved Kongshus 1 anses å ligge relativt utsatt til med tanke på dagens situasjon. En utbygging av området avsatt til fritidsbebyggelse i kommuneplanens arealdel vil kunne berøre nærsone. Eventuelle negative virkninger kan avklares ved detaljregulering av området.

Markvegetasjonen i nærsone har allerede tydelige spor etter motorisert ferdsel. Ved registrering av kulturminnet av Tromsø Museum i 2018 ble det observert at et byggverk av ukjent art er under oppføring et kort stykke nordøst for bergkunstlokaliteten, i den delen av nærsone som er regulert til landbruksformål. Tiltaket berører antakelig den oppsluttende kulturminnelokaliteten Årøya-Kongshus (ID:28416).

Støyforurensing

Nærsone på Årøya bør betraktes som stille områder i henhold til retningslinje for behandling av støy i arealplanlegging (T-1442/2016). I henhold til de definerte kategoriene i retningslinjen betraktes nærsone som *stille områder, nærfriluftsområder og bymark utenfor by/tettsted* (grense ekvivalent støynivå: 40 desibel).

Ferdsel og friluftaktivitet på Årøya

Nærsone rundt Årøya 1 synes lite utsatt for ferdsel og friluftaktivitet. Overnevnte spor etter aktivitet i nærsone rundt Kongshus 1 tyder på at bergkunstlokaliteten her ligger utsatt til. Nærsone er per i dag ikke særskilt tilrettelagt for ferdsel og aktivitet ved bergkunsten. Tilretteleggingssituasjonen er vesentlig for hvilken belastningsgrad området tåler og kan endre seg over tid.

Litteratur & kilder:

- Askeladden. Riksantikvarens database over fredete kulturminner og kulturmiljøer i Norge.
- Byggeskikkveileder for Alta kommune. 2004 Alta kommune.
- Fredning av fornminneområdet i Hjemmeluft/Jiebmaluokta Alta kommune, Finnmark 1991. Riksantikvaren.
- Forskrift om fredning for Auskarnes landskapsvernområde, Alta kommune, Finnmark (FOR-1983-11-04-1643).
- Forskrift om særskilte krav til akvakulturrelatert virksomhet i eller ved nasjonale laksevassdrag og nasjonale laksefjorder (FOR-2009-06-22-961).
- Forvaltningsplan for verdensarven Bergkunsten i Alta 2015. Verdensarvsenter for Bergkunst Alta Museum & Finnmark fylkeskommune.
- Gjerde, J.M. 2010: *Rock art and Landscapes. Studies of Stone Age rock art from Northern Fennoscandia*. Universitetet i Tromsø.
- Kulturminneloven. Lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner.
- Meld. St. nr. 35 (2012–2013). *Framtid med fotfeste*. Kulturminnepolitikken. Oslo: Miljøverndepartementet.
- Nummedal, A. 1929: *Stone Age Finds in Finnmark*. Intsitutt for sammenlignende kulturforskning B. XIII.
- Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention 2017. UNESCO World Heritage Committee.
- Retningslinje for behandling av støy i arealplanlegging, T-1442/2016, Klima- og miljødepartementet.
- The Alta Petroglyphs Finnmark Norway – Norvège 1984. Nominasjon av Bergkunsten i Alta til UNESCOs verdensarvliste.
- Utredning for fremtidig bruk av Hjemmeluft fornminneområdet. Hjemmeluftutvalgets innstilling 1994.
- Vedtak om områdefredning, med hjemmel i lov om kulturminner (kml) § 19 jf. § 22. Komsa, Alta kommune 2017. Riksantikvaren
- Vedtak om områdefredning, med hjemmel i lov om kulturminner (kml) § 19 jf. § 22. Amtmannsnes, Alta kommune 2007. Riksantikvaren.
- Vedtak om områdefredning, med hjemmel i lov om kulturminner (kml) § 19 jf. § 22. Kåfjord, Alta kommune 2009. Riksantikvaren.
- Verdensarven Struves meridianbue, Forvaltningsplan 2016-2022, Gerd Johanne Valen & Finnmark fylkeskommune.
- World Heritage Committee document: Adoption of retrospective Statements of Outstanding Universal Value. WHC-13/37.COM/8E.

Vedlegg: Tabeller - oppsluttende kulturminner

Tabell 1: Oppsluttende bergkunstlokaliteter

Navn	ID	Type	Datering*	Buffersonedel
<i>Isnestoften 3</i>	128690	Bergkunst, helleristning	YSA	Høysens. Nærsoner
<i>Isnestoften 4</i>	128693	Bergkunst, helleristning	YSA	Høysens. Nærsoner
<i>Isnestoften 5</i>	128692	Bergkunst, helleristning	SA	Høysens. Nærsoner
<i>Kongshus 1</i>	241980	Bergkunst, hellemaleri	SA	Høysens. Nærsoner
<i>Kråknes</i>	223461	Bergkunst, hellemaleri	FRT	Høysens. Nærsoner
<i>Svartskog</i>	223460	Bergkunst, helleristning	YSA	Høysens. Nærsoner
<i>Tollevik</i>	112590	Bergkunst, hellemaleri	FRT	Høysens. Nærsoner
<i>Transfarelv</i>	116260	Bergkunst, hellemaleri (3)	FRT	Høysens. Nærsoner
<i>Transfarelv 4</i>	101462	Bergkunst, hellemaleri	FRT	Høysens. Nærsoner
<i>Transfarelv 5</i>	101463	Bergkunst, hellemaleri	FRT	Høysens. Nærsoner
<i>Årøya 1</i>	230595	Bergkunst, hellemaleri	SA	Høysens. Nærsoner

De to løsblokkene Isnestoften 1 og 2 som i dag ligger på Alta Museum (ID: 68064 & 68066-13) er ikke med her siden de ikke lenger ligger ute i buffersonen. Den siste løsblokken Isnestoften 6 som ble funnet i 2017 (ID: 230593) er også utelatt da den har vært flyttet før den ble kjent for kulturminneforvaltningen. Buffersoneforslaget forutsetter også at steinblokken ikke vil bli liggende der den er i dag.

Tabell 2: Oppsluttende kulturminner

Navn	ID-nummer	Type	Datering*	Buffersonedel
<i>Bak Lamsgoppe</i>	96597	Bosetning-aktivitetsområde	TMT	Høysens. Nærsoner
<i>Bekkeng</i>	59605	Bosetning-aktivitetsområde	SA	Fjernsoner
<i>Bossekopberget</i>	8244	Bosetning-aktivitetsområde	SA	Fjernsoner
<i>Funn i veg</i>	96602	Bosetning-aktivitetsområde	TMT	Høysens. Nærsoner
<i>Halsen</i>	37561	Bosetning-aktivitetsområde	SA	Høysens. Nærsoner
<i>Hjemmeluft</i>	28485	Bosetning-aktivitetsområde	SA-BA	Høysens. Nærsoner
<i>Hjemmeluft</i>	28487 & 8825	Overlappende registreringer. Bosetning-aktivitetsområde	SA-BA	Høysens. Nærsoner
<i>Hjemmeluft</i>	48029	Bosetning-aktivitetsområde	SA-BA	Høysens. Nærsoner
<i>Hjemmeluft</i>	74198	Bosetning-aktivitetsområde	ESA	Høysens. Nærsoner
<i>Hjemmeluft</i>	57409	Bosetning-aktivitetsområde	YSA	Fjernsoner
<i>Klompagoppa</i>	96596	Bosetning-aktivitetsområde	TMT	Høysens. Nærsoner
<i>Klompagoppa</i>	96599	Bosetning-aktivitetsområde	TMT	Høysens. Nærsoner
<i>Kråknes</i>	47523	Bosetning-aktivitetsområde	YSA	Fjernsoner
<i>Kråkneset</i>	47543	Bosetning-aktivitetsområde	YSA	Fjernsoner
<i>Kråkneset</i>	63322	Bosetning-aktivitetsområde	YSA	Fjernsoner
<i>Kråkneset</i>	74133	Bosetning-aktivitetsområde	YSA	Fjernsoner
<i>Lamsgoppe</i>	96600	Bosetning-aktivitetsområde	TMT	Høysens. Nærsoner
<i>Lagnes</i>	67900	Bosetning-aktivitetsområde	YSA	Fjernsoner
<i>Langnes</i>	57228	Bosetning-aktivitetsområde	SA	Fjernsoner
<i>Langnesholmen</i>	68066	Bosetning-aktivitetsområde	SA	Høysens. Nærsoner
<i>Lokalitet i massetak</i>	96598	Bosetning-aktivitetsområde	TMT	Høysens. Nærsoner
<i>Sørsida av fotballbanen</i>	96601	Bosetning-aktivitetsområde	TMT	Høysens. Nærsoner
<i>Storhaugen</i>	28002	Steinbrudd, asbestforekomst**	YSA	Høysens. Nærsoner
<i>Storhaugen - Kråkvikdalen Sør</i>	63313	Bosetning-aktivitetsområde	SA	Fjernsoner
<i>Storhaugen NV midt på</i>	37952	Bosetning-aktivitetsområde	YSA	Fjernsoner

<i>Storhaugen øst, nedre</i>	63316	Bosetning-aktivitetsområde	YSA	Høysens. Nærsone
<i>Storhaugen øst, øvre</i>	28009	Bosetning-aktivitetsområde	SA	Høysens. Nærsone
<i>Storstua I</i>	239673	Bosetning-aktivitetsområde	SA	Høysens. Nærsone
<i>Storstua II</i>	239671	Bosetning-aktivitetsområde	SA	Høysens. Nærsone
<i>Svartskog</i>	37695	Bosetning-aktivitetsområde	SA	Høysens. Nærsone
<i>Svartskog</i>	47705	Bosetning-aktivitetsområde	YSA	Høysens. Nærsone
<i>Svartskog</i>	59855	Bosetning-aktivitetsområde	ESA	Høysens. Nærsone
<i>Talvik</i>	57749	Bosetning-aktivitetsområde	YSA	Fjernsone
<i>Talvik</i>	18424	Bosetning-aktivitetsområde	SA	Fjernsone
<i>Talvik</i>	28483	Bosetning-aktivitetsområde	YSA	Fjernsone
<i>Tømmernes</i>	17684	Bosetning-aktivitetsområde	SA	Høysens. nærsone
<i>Ytterbukta</i>	28030	Bosetning-aktivitetsområde	SA	Fjernsone
<i>Øgleengen</i>	113881	Bosetning-aktivitetsområde	YSA	Høysens. nærsone
<i>Øgleengen</i>	17959	Bosetning-aktivitetsområde	SA	Høysens. nærsone
<i>Årøya-Kongshus</i>	28416	Bosetning-aktivitetsområde	SA/YSA	Høysens. nærsone
--	17961	Steinbrudd, chertforekomst**	SA	Høysens. nærsone

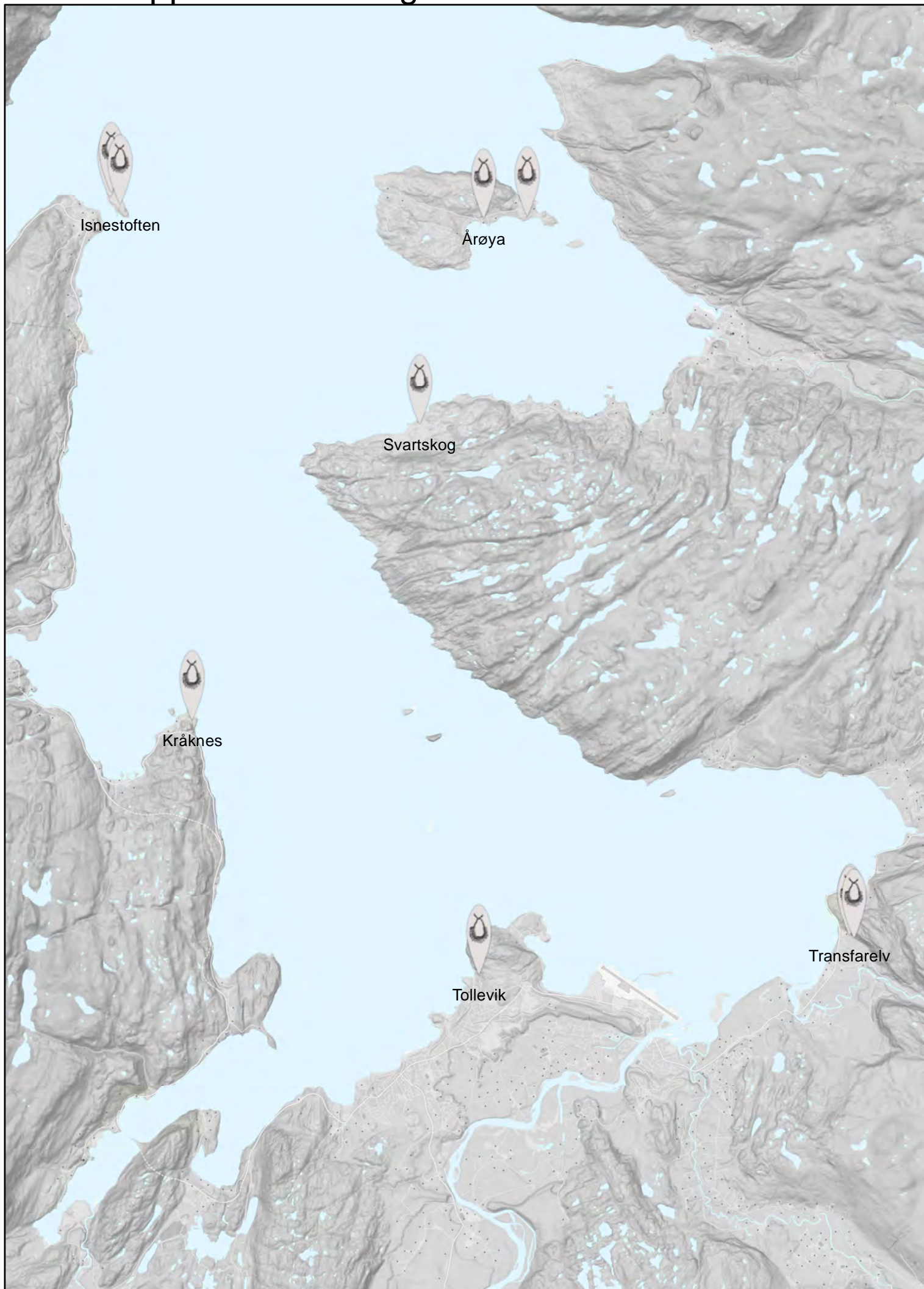
* BA: bronsealder; ESA: eldre steinalder; FRT: førreformatorisk tid; SA: steinalder; TMT: tidlig metalltid; YSA: yngre steinalder.

** Registrert forekomst av steinråstoff, i følge registreringene er det ikke observert noen klare spor etter bruk.

Kart 1. Verdensarven Bergkunsten i Alta

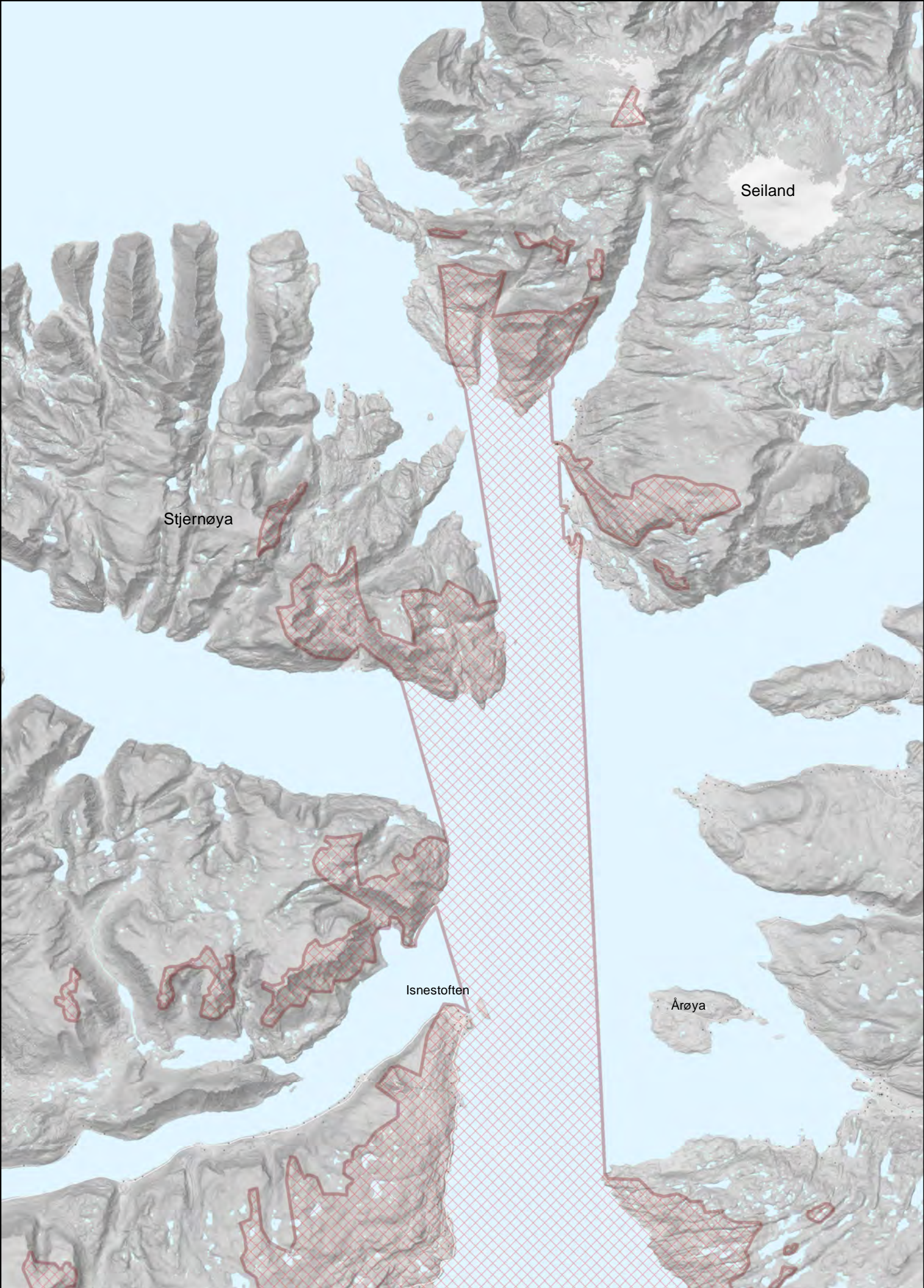
Kart 2. Oppsluttende bergkunstlokaliteter

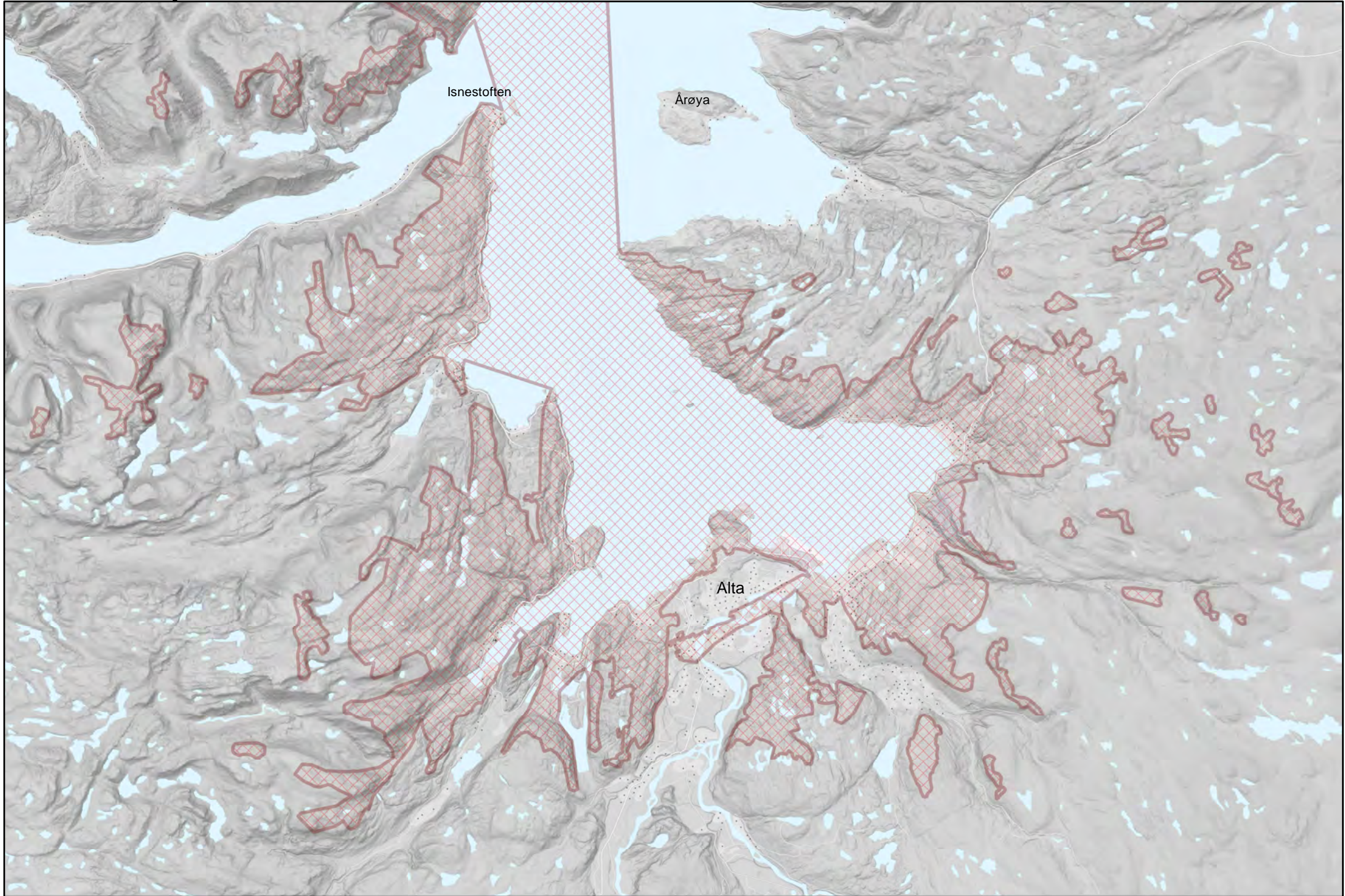
Kart 3.1. Fjernsone

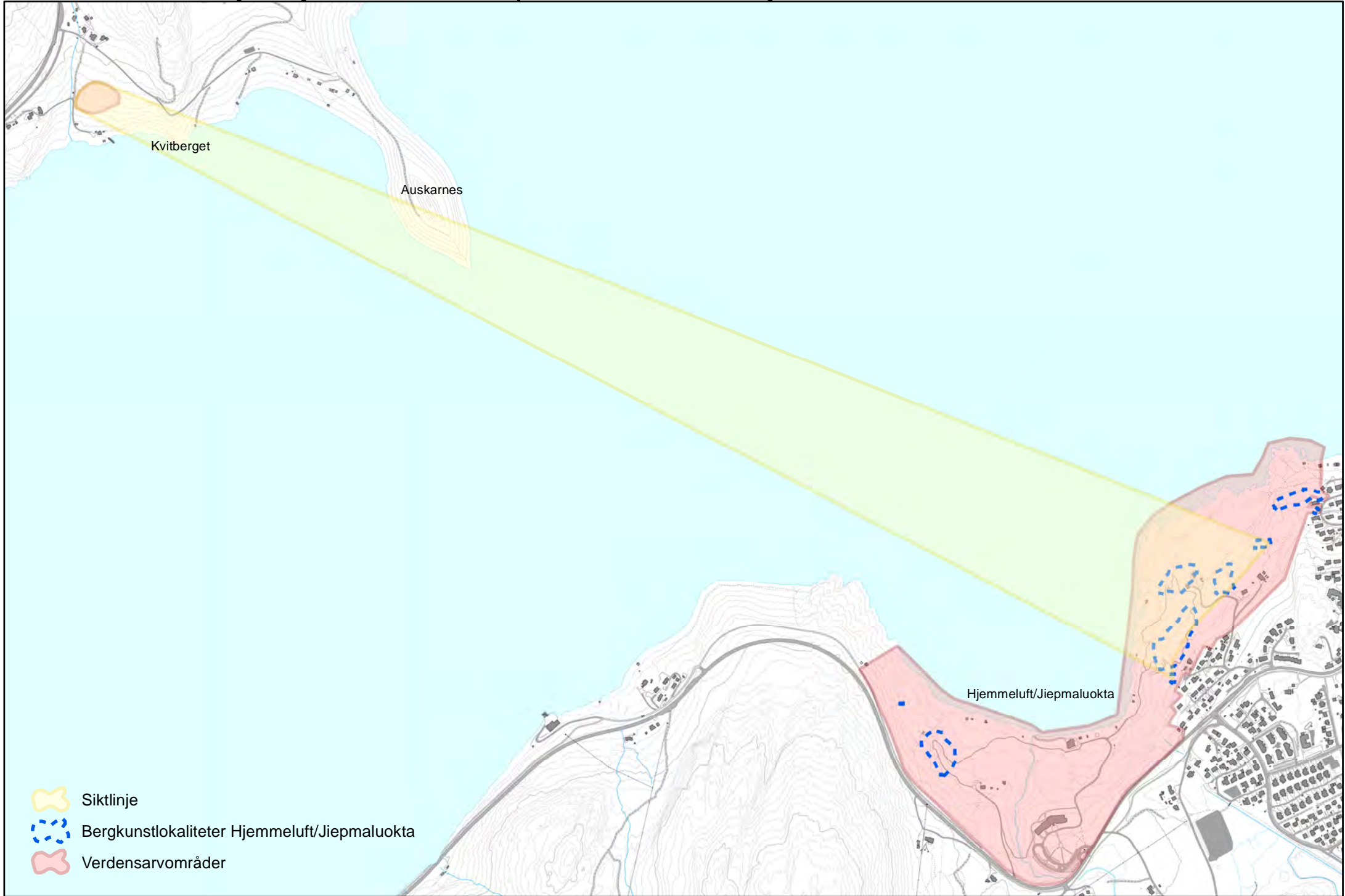
Kart 3.2. Fjernsone - Nord

Kart 3.3. Fjernsone - Sør

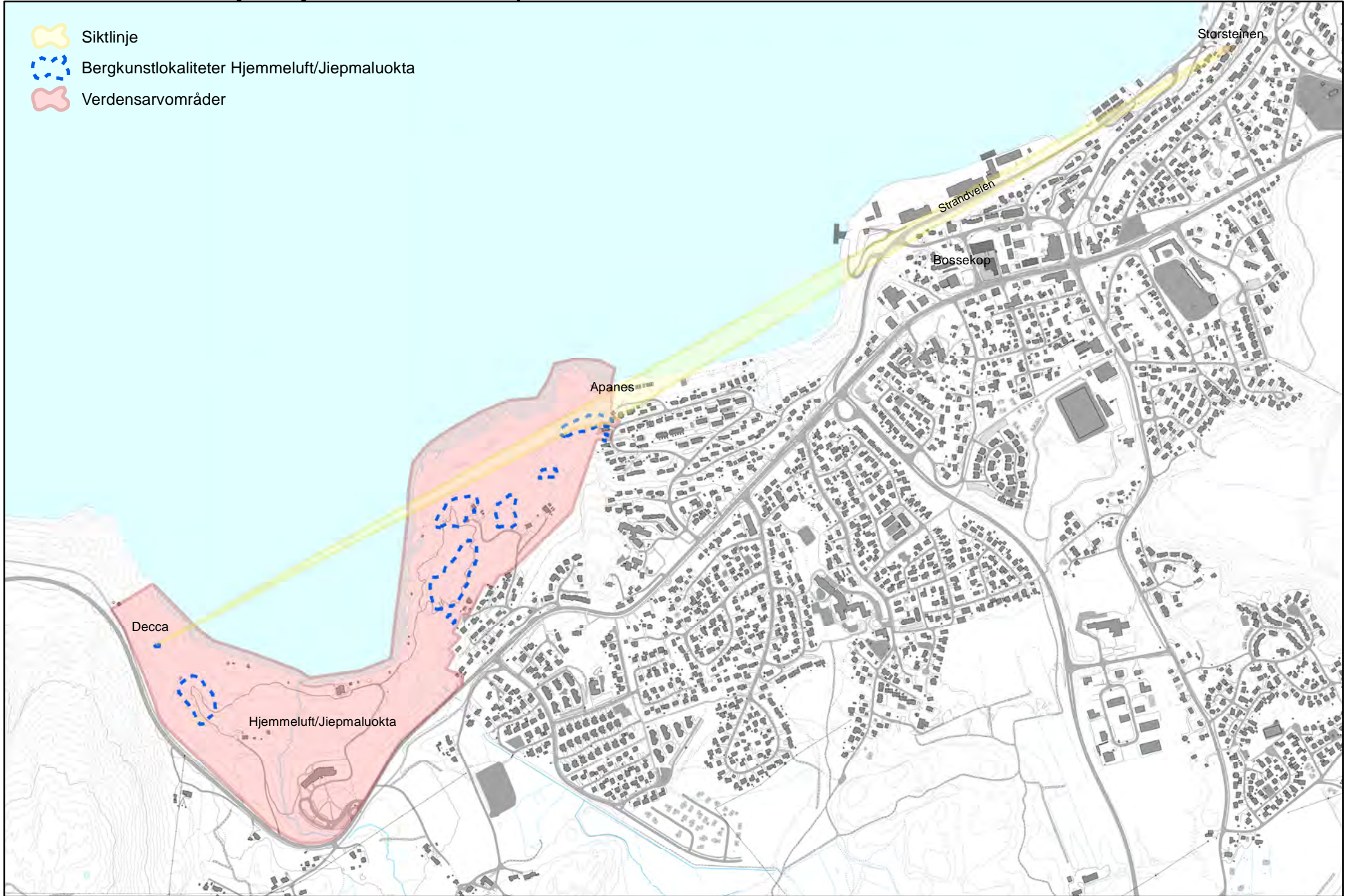

Kart 4.1 Siktlinje Hjemmeluft/Jiepmaluokta - Kåfjord

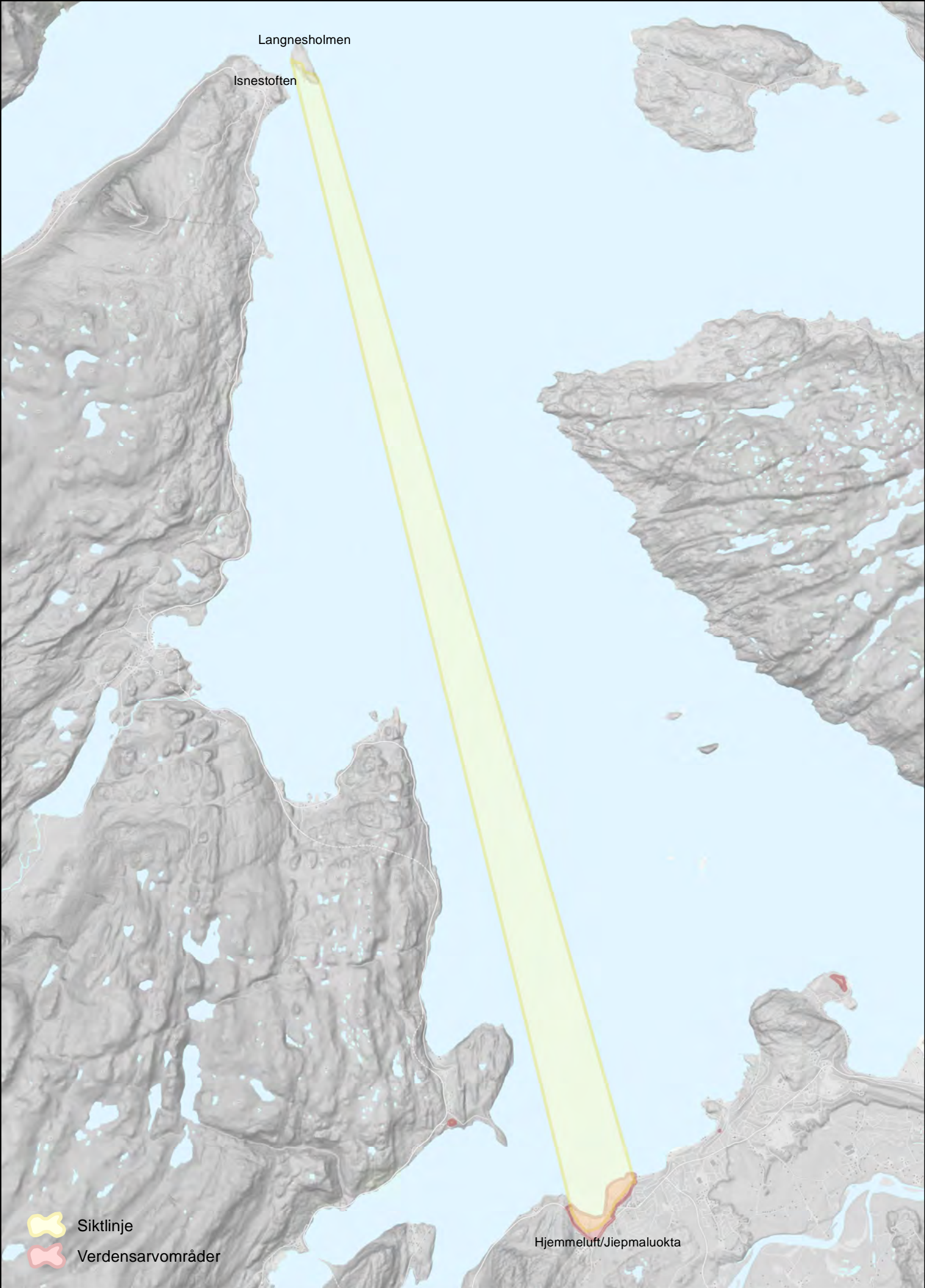

Kart 4.2 Siktlinje Hjemmeluft/Jiepmaluokta - Storsteinen

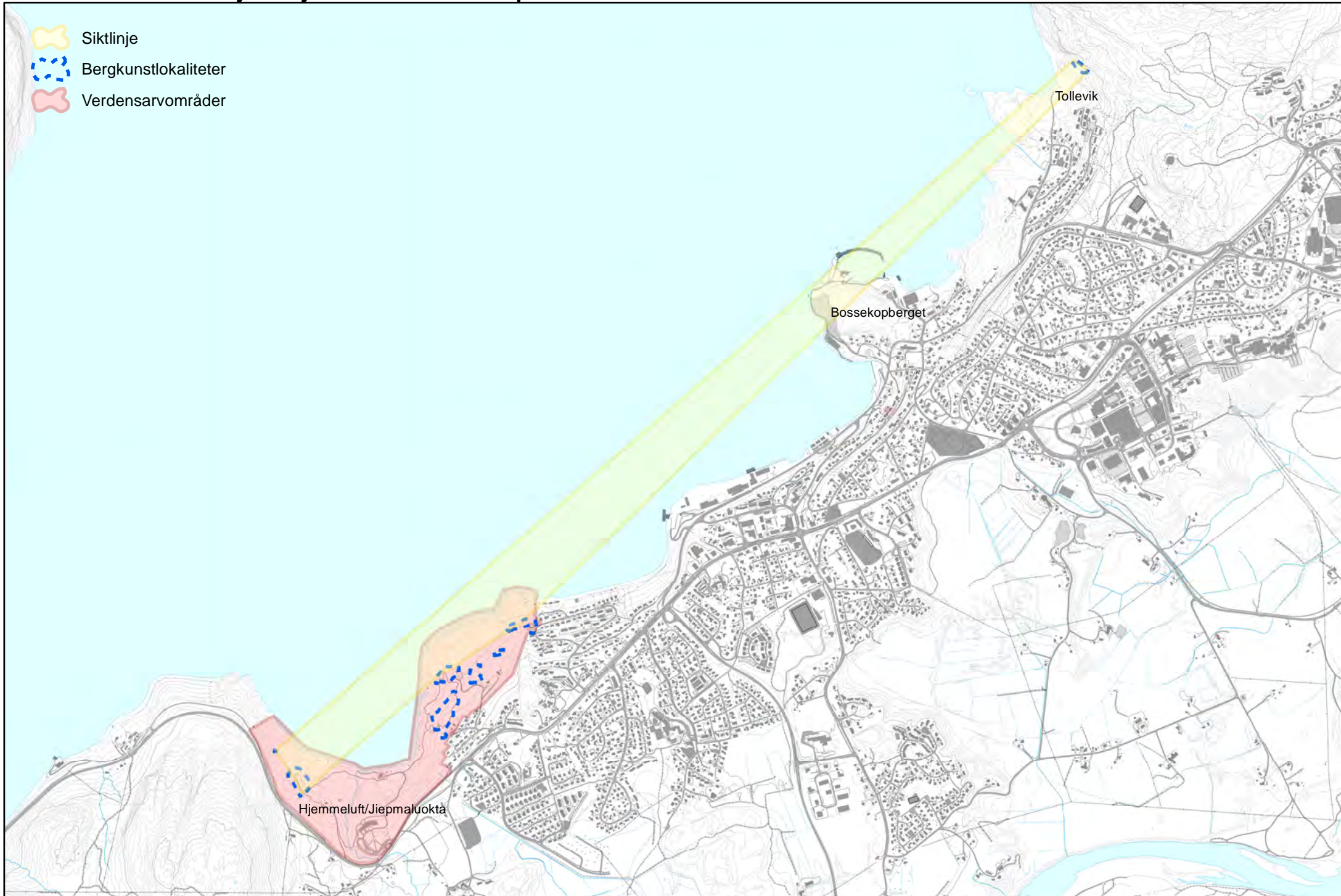
- Siktlinje
- Bergkunstlokaliteter Hjemmeluft/Jiepmaluokta
- Verdensarvområder

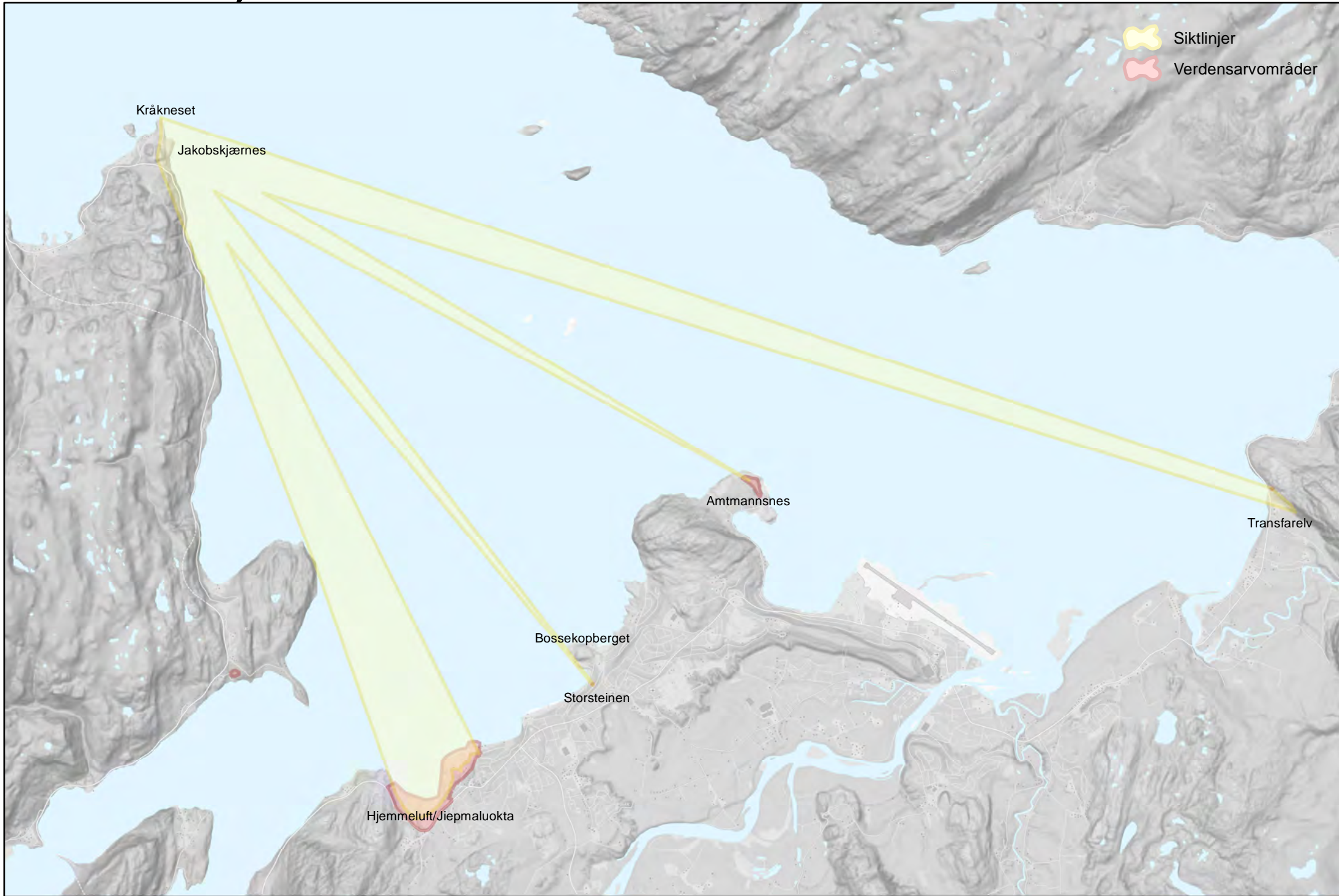
Kart 4.3 Siktlinje Hjemmeluft/Jiepmaluokta - Isnestofthen

Kart 4.4 Siktlinje Hjemmeluft/Jiepmaluokta - Tollevik

Kart 4.5 Siktlinje Verdensarvområdene - Kråknes

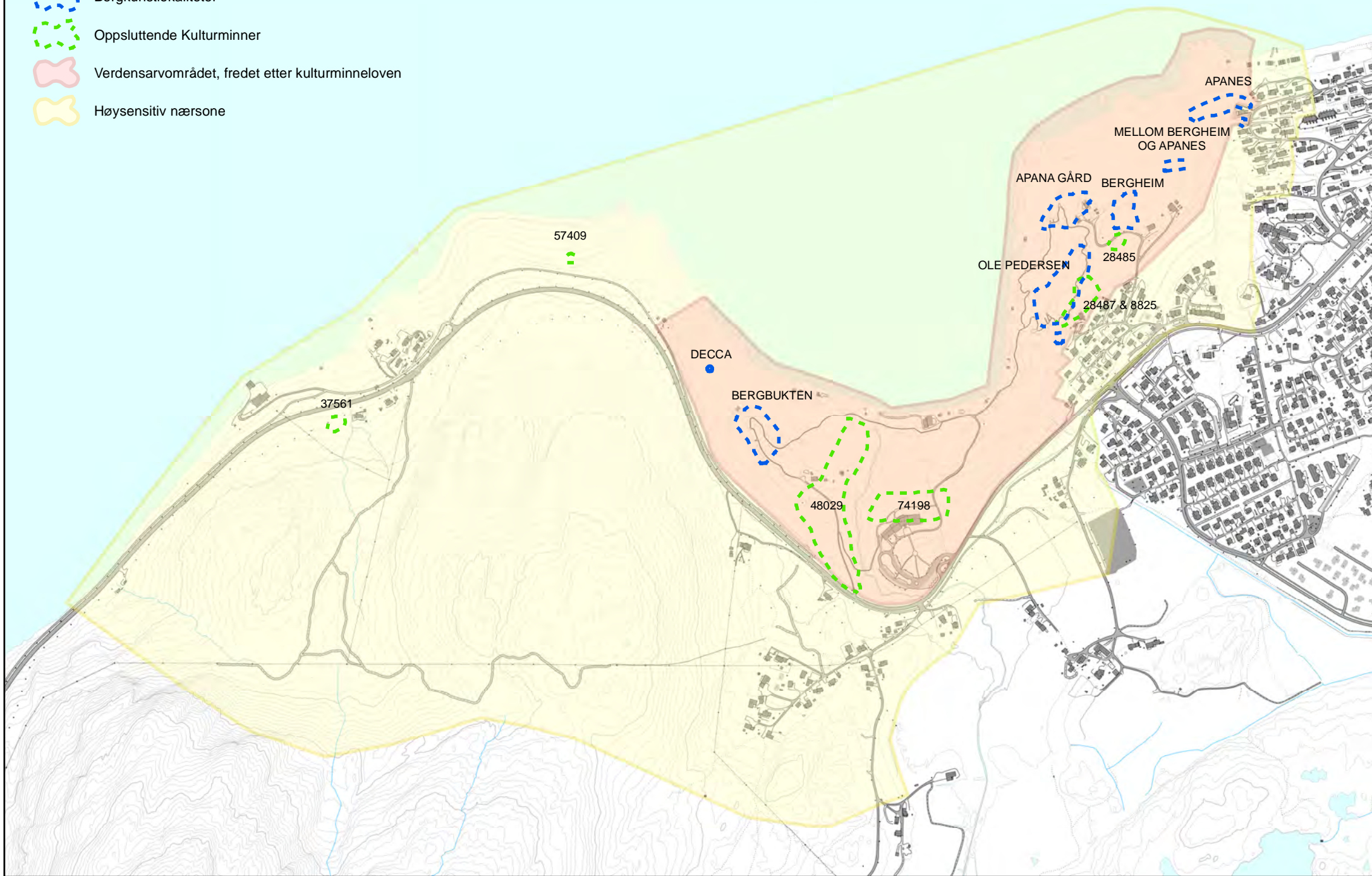
Kart 4.6 Siktlinje Amtmannsnes - Transfarelv

- Siktlinje
- Verdensarvområder

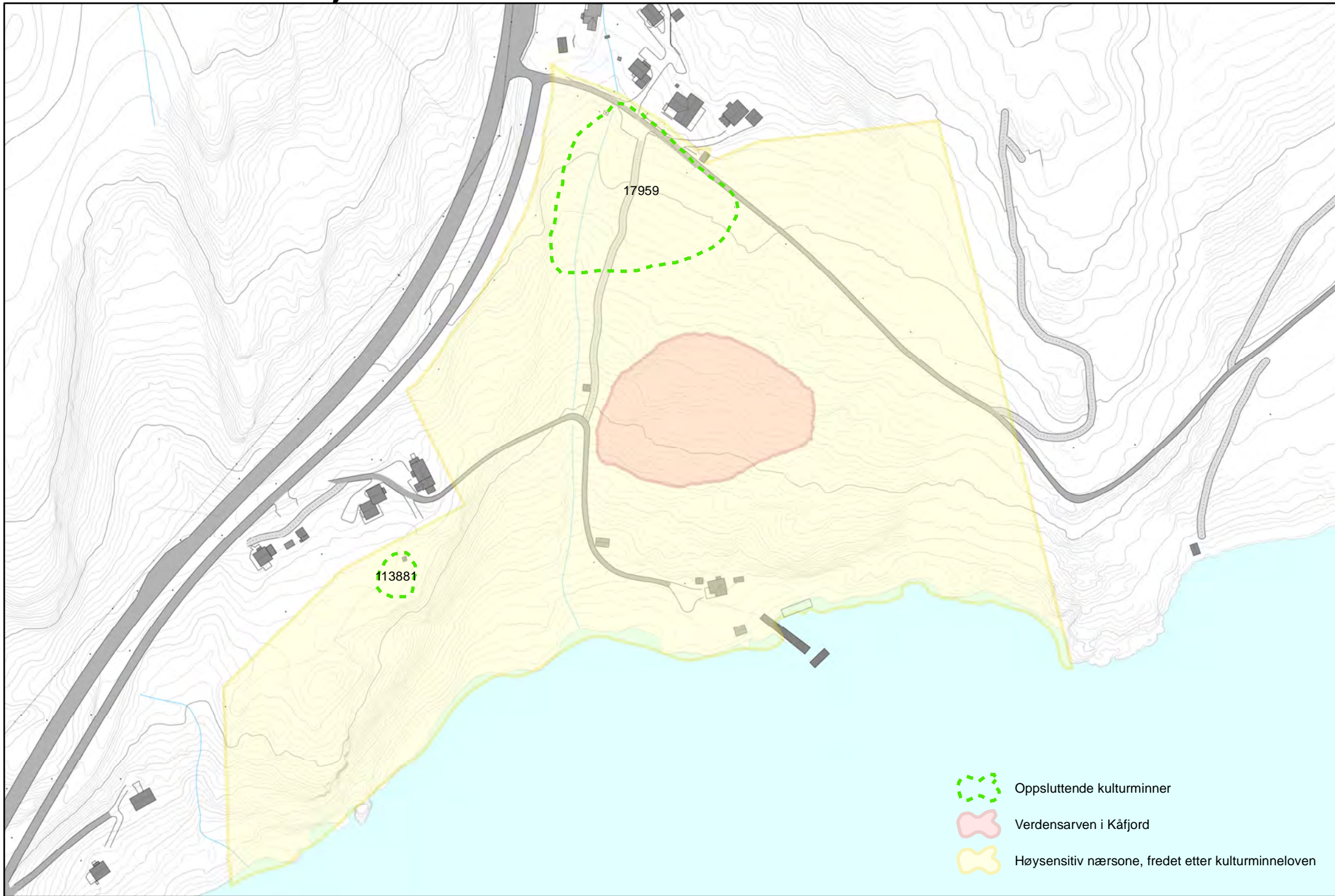

Kart 5. Nærsonen Hjemmeluft/Jiepmaluokta

- Bergkunstlokaliteter
- Oppsluttende Kulturminner
- Verdensarvområdene, fredet etter kulturminneloven
- Høysensitiv nærsonen

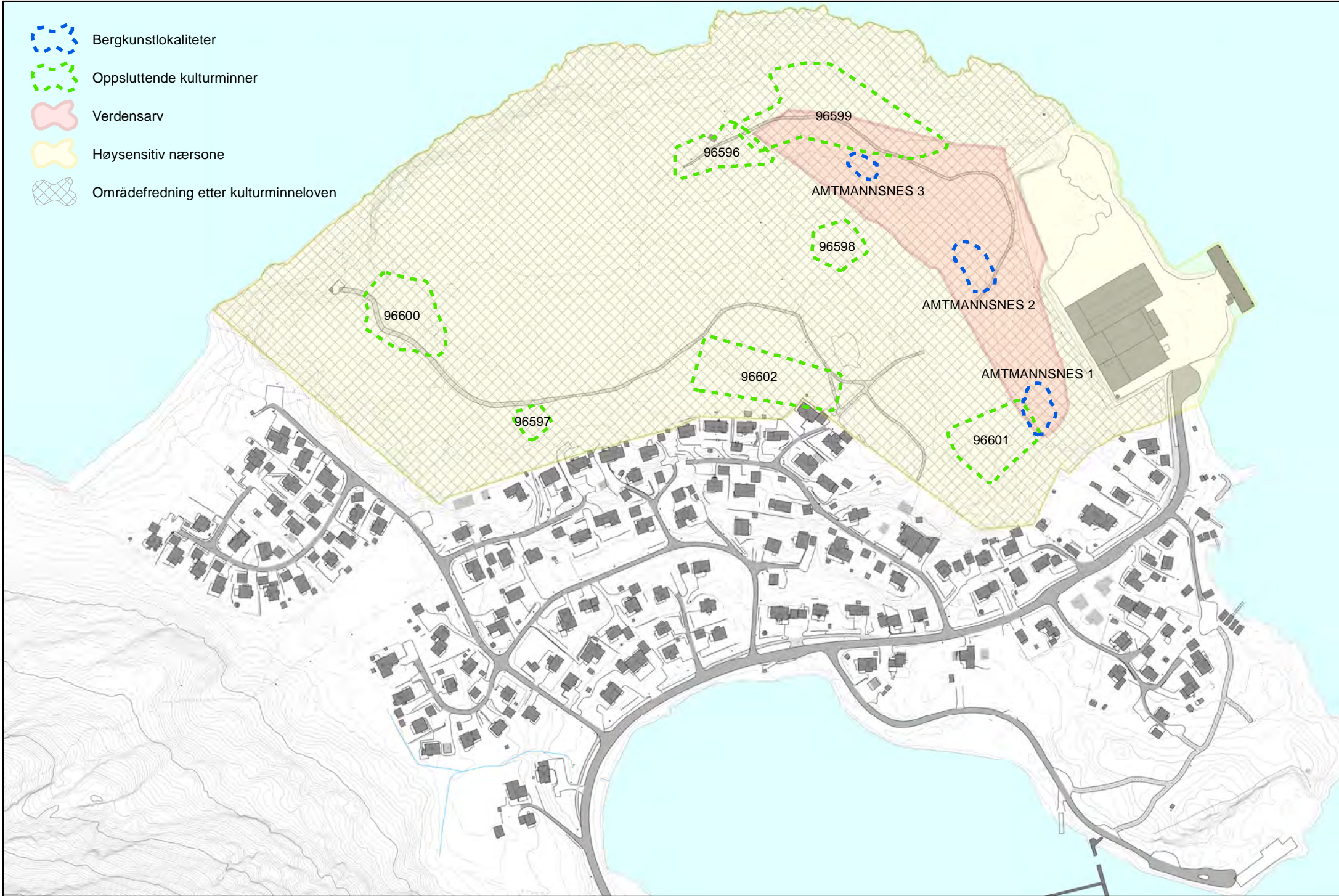

Kart 6. Nærsone Kåfjord

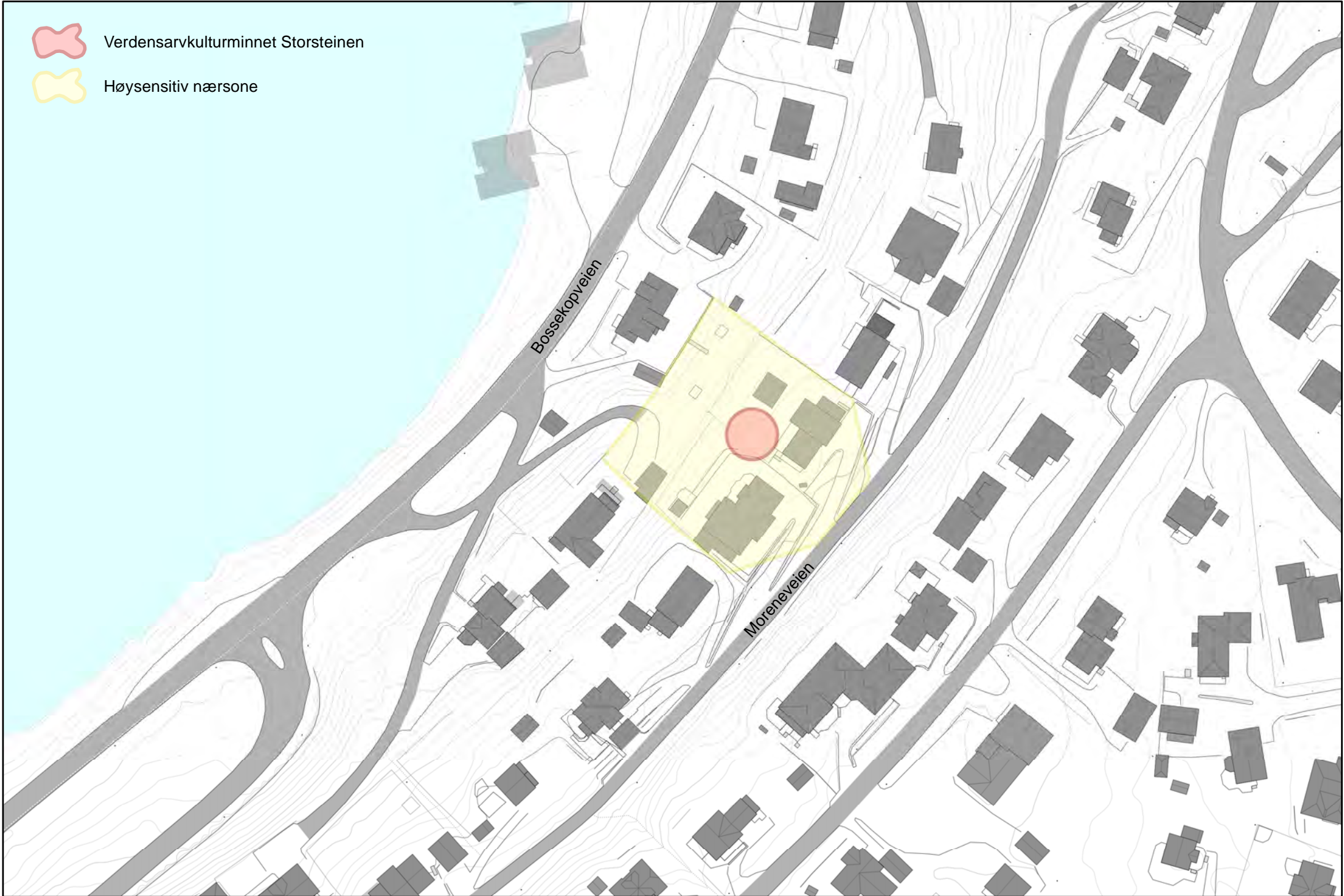
Kart 7. Nærsono Amtmannsnes

- Bergkunstlokaliteter
- Oppsluttende kulturminner
- Verdensarv
- Høysensitiv nærsono
- Områdefredning etter kulturminneloven

Kart 8. Nærsonen Storsteinen

- Verdensarvkulturminnet Storsteinen
- Høysensitiv nærsone

Kart 9. Nærsonne Transfarelv

 Oppsuttende bergkunstlokaliteter

 Verdensarv

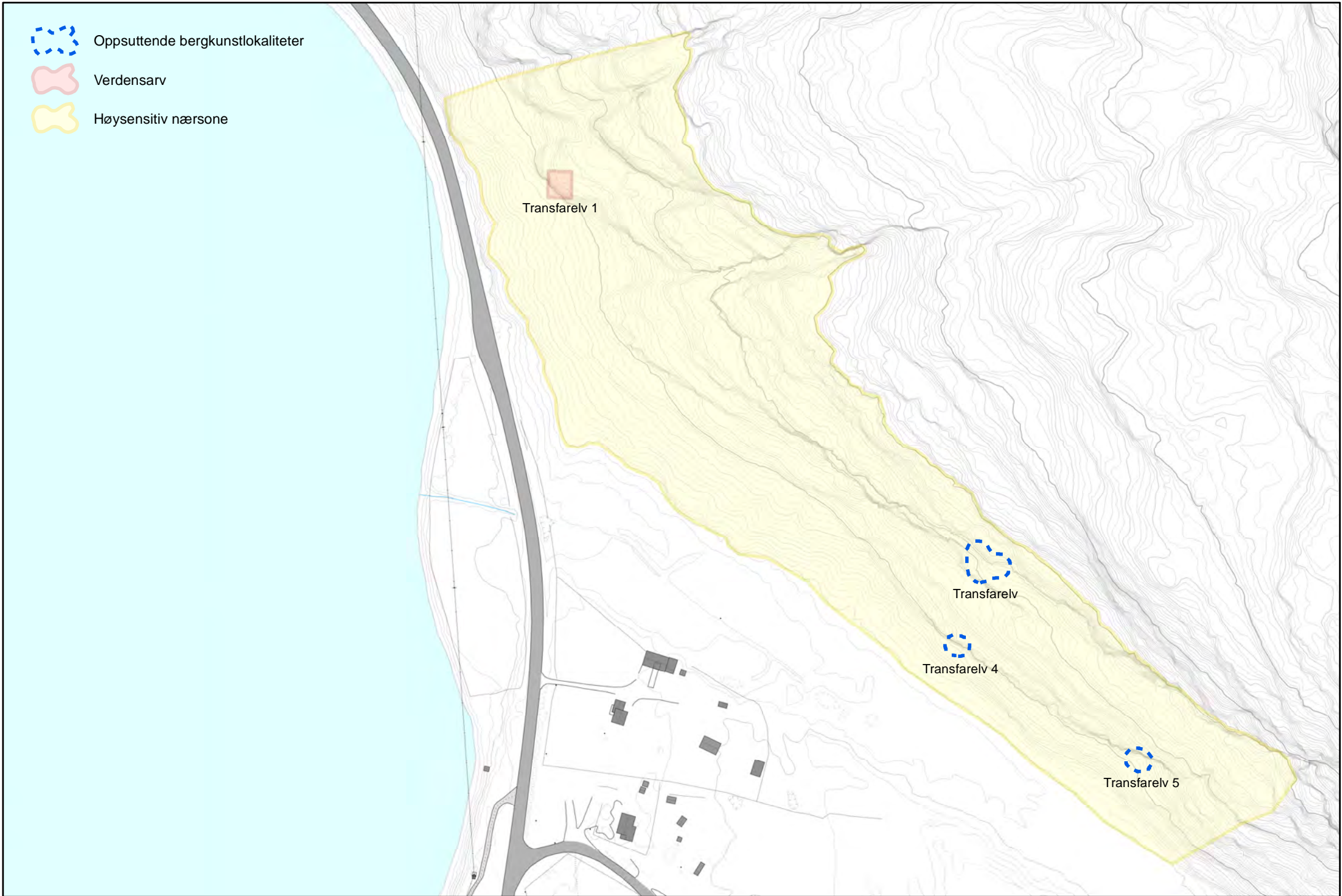
 Høysensitiv nærsonne

Transfarelv 1

Transfarelv

Transfarelv 4

Transfarelv 5

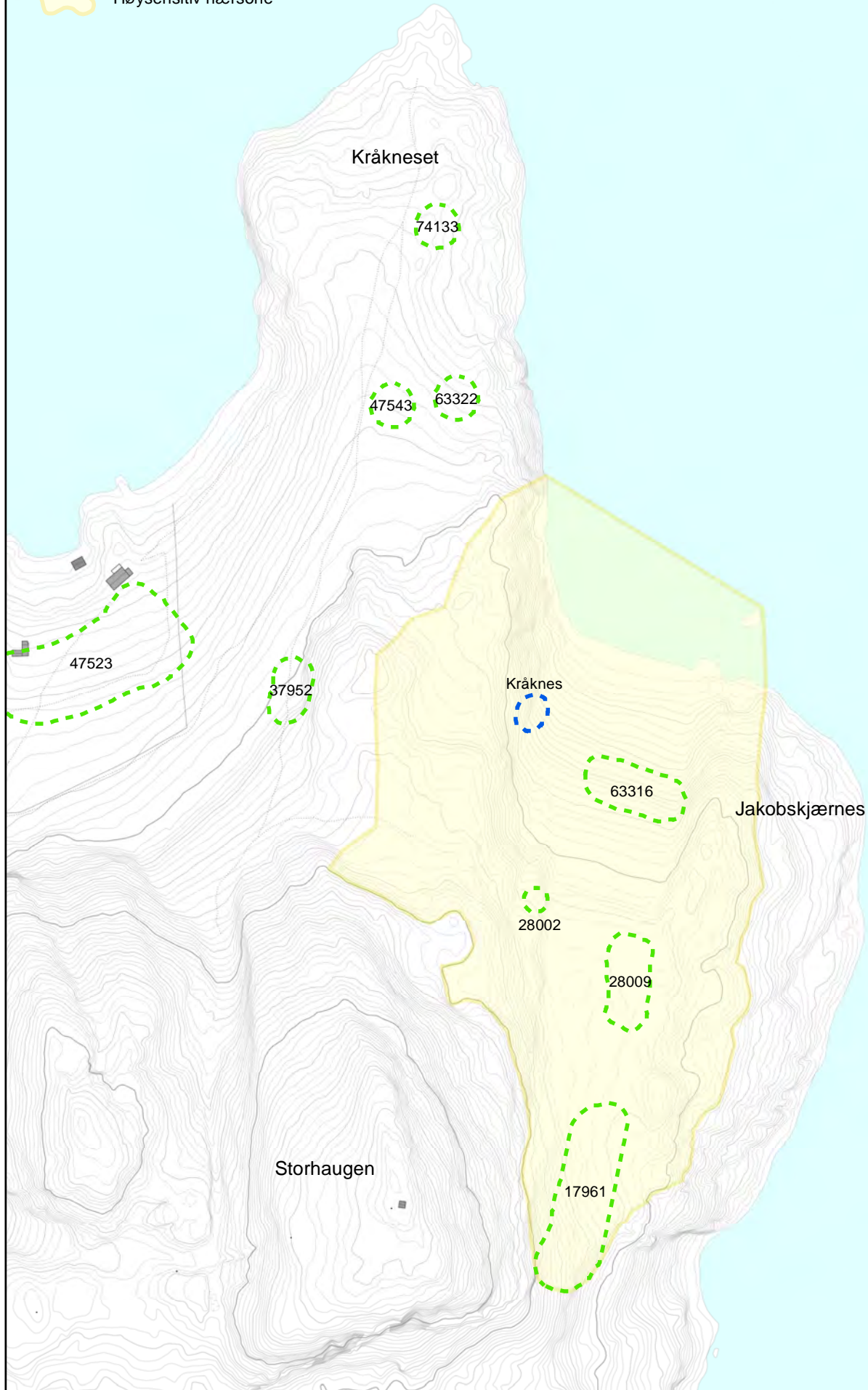
Kart 10. Nærsonen Isnestoften

- Oppsluttende bergkunstlokaliteter
- Oppsluttende kulturminner
- Høysensitiv nærsone

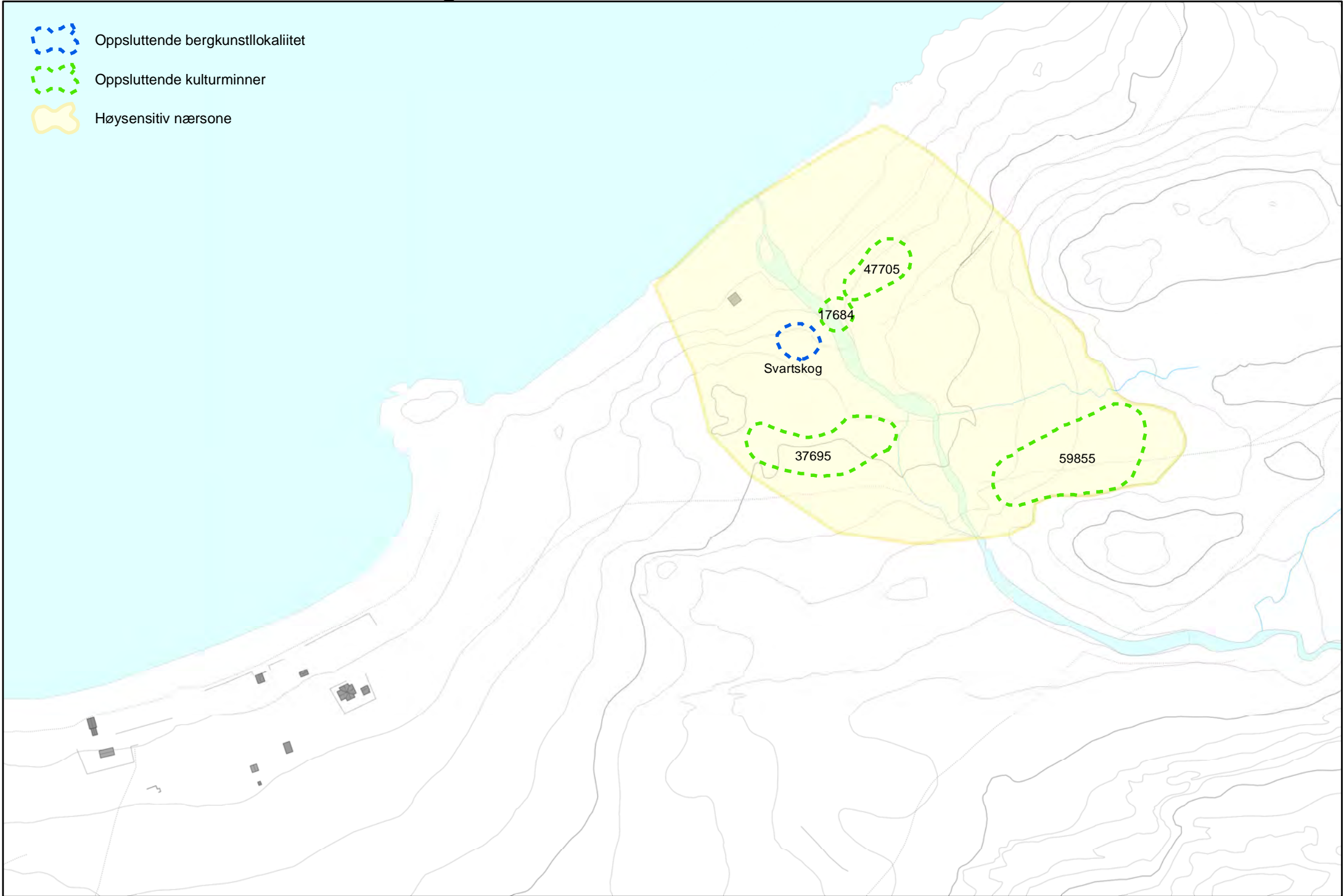
Kart 11. Nærsoner Kråknes

- Oppsluttende bergkunstlokalitet
- Oppsluttende kulturminner
- Høysensitiv nærsoner

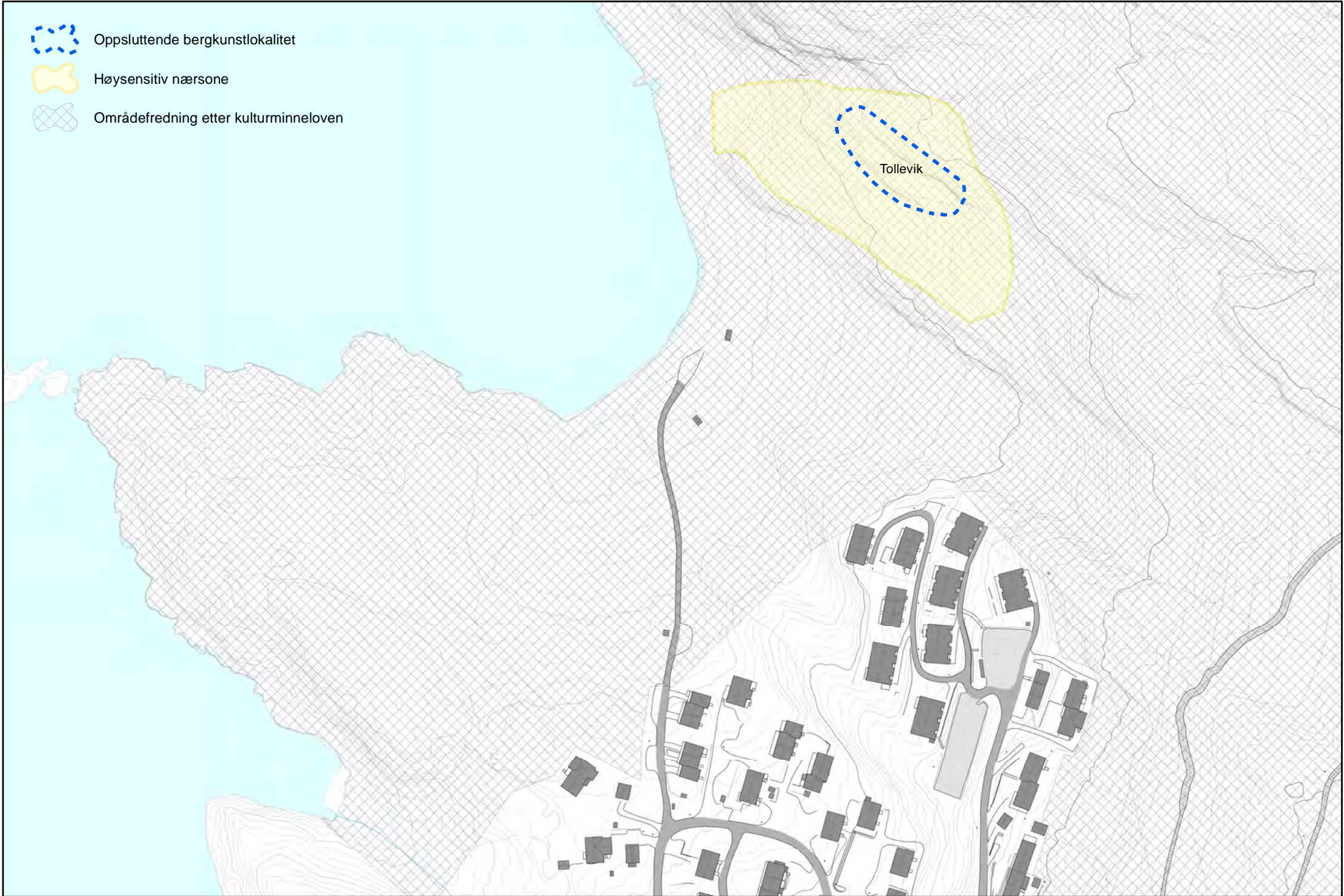
Kart 12. Nærsonen Svartskog

- Oppsluttende bergkunstlokalitet
- Oppsluttende kulturminner
- Høysensitiv nærsone

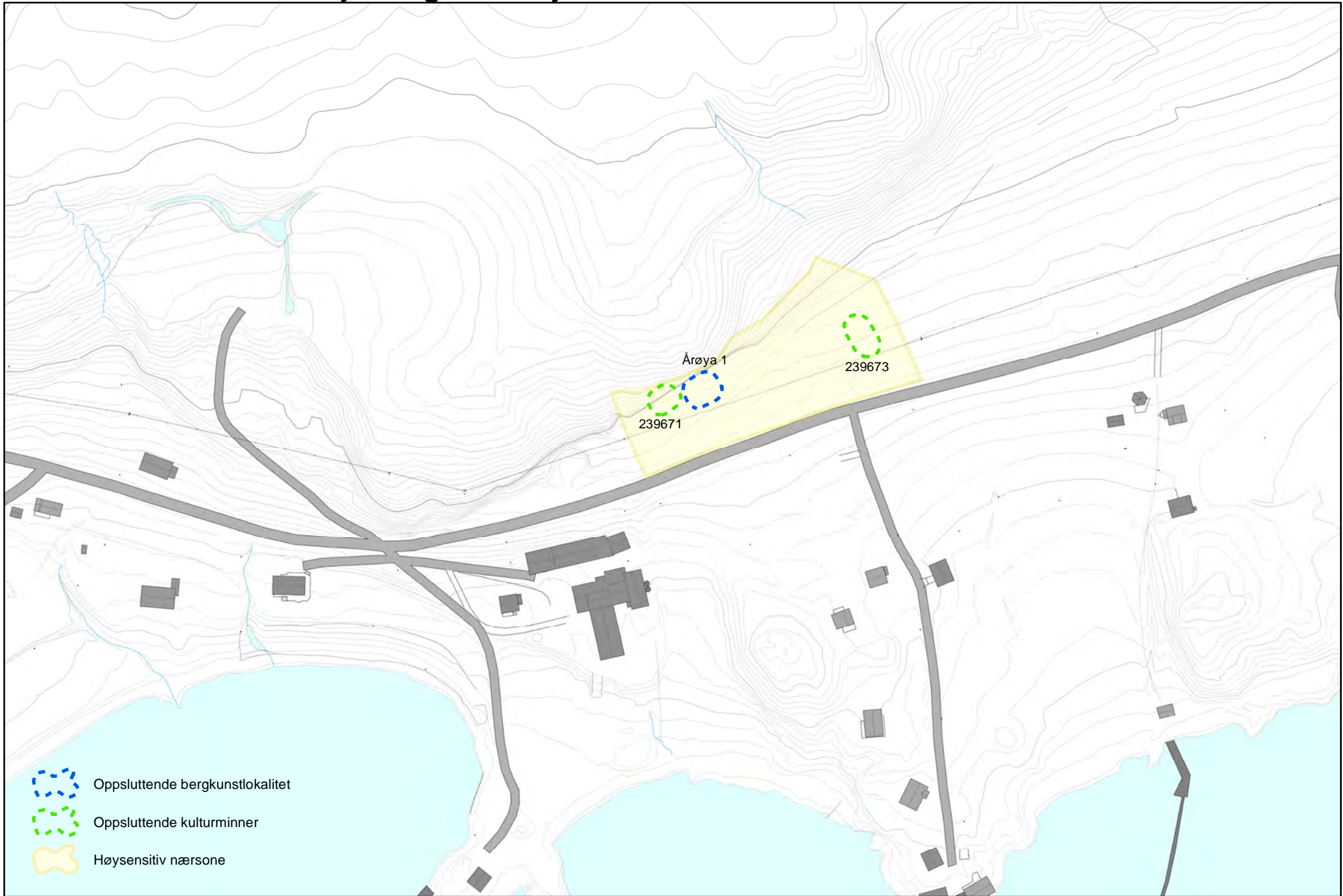

Kart 13. Nærsonen Tollevik

- Oppsluttende bergkunstlokalitet
- Høysensitiv nærsonen
- Områdefredning etter kulturminneloven

Kart 14. Nærsoner Skjåberget, Årøya

Kart 15. Nærsonen Kongshus, Årøya

